משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה פרה

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה פרה

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-פרה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 8
משנה ד 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 9
משנה ג 10
משנה ד 12
משנה ה 12
פרק ג 13
משנה א 13
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 15
משנה ה 15
משנה ו 16
משנה ז 16
משנה ח 16
משנה ט 17
משנה י 18
משנה יא 19
פרק ד 19
משנה א 19
משנה ב 20
משנה ג 22
משנה ד 22
פרק ה 23
משנה א 23
משנה ב 26
משנה ג 26
משנה ד 27
משנה ה 28
משנה ו 28
משנה ז 28
משנה ח 29
משנה ט 29
פרק ו 30
משנה א 30
משנה ב 31
משנה ג 31
משנה ד 32
משנה ה 32
פרק ז 32
משנה א 32
משנה ג 33
משנה ד 33
משנה ה 37
משנה ו 37
משנה ז 38
משנה ח 38
משנה ט 38
משנה י 39
משנה יא 39
משנה יב 39
פרק ח 40
משנה א 40
משנה ב 40
משנה ג 40
משנה ה 41
משנה ו 41

משנה ז 41
משנה ח 42
משנה ט 43
משנה י 43
משנה יא 44
פרק ט 44
משנה א 44
משנה ב 45
משנה ג 45
משנה ד 47
משנה ה 48
משנה ו 49
משנה ז 49
משנה ח 49
משנה ט 49
פרק י 50
משנה א 50
משנה ב 51
משנה ג 52
משנה ד 52
משנה ה 52
משנה ו 53
פרק יא 54
משנה א 54
משנה ב 55
משנה ג 56
משנה ד 56
משנה ה 57
משנה ו 58
משנה ז 58
משנה ח 59
משנה ט 59
פרק יב 60
משנה א 60
משנה ב 60
משנה ג 61
משנה ד 61
משנה ה 62
משנה ו 62
משנה ז 63
משנה ח 63
משנה ט 64
משנה י 65
משנה יא 65

פרק א

משנה א

עגלה ערופה בת שנתה פרה אדומה בת ב' שנים. דלשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה דעגלה משמע ילדה ומצינן למימר דבת ב' למעוטי נמי טפי כמו בת שנתה דאתא למעוטי טפי ואע"ג דכל שכן דבת שלש פרה היא דילמא פסל ר' אליעזר שמא תשחיר אבל לא יתיישב הא דמכשיר רבי אליעזר בפרק שני פרה מעוברת דהיכן משכחת לה הא בת שתים לא קא ילדה כדאיתא בפרק הלוקח בהמה (בכורות דף יט:) ושמא דיעבד קאמרינן דכשרה:

וחכמים אומרים עגלה בת שתים. ולאו למעוטי בת שנתה דכל שכן הא דילדה טפי אלא משום דרבי אליעזר פסל בת שתים קאמרי רבנן דאפילו בת שתים כשרה דעגלה היא ופרה בת שלש או בת ד' והא דמשמע בסוטה פרק עגלה ערופה (סוטה דף מו.) דשנים פוסלו' בעגלה ולא בפרה היינו כרבנן אי נמי אפי' כרבי אליעזר והתם מדאוריית' דא"א שיפסול רבי אליעזר מדאורייתא יתירה משתים דאשכחן לקמן בפירקין גבי פרים דקאמרי רבנן אף בני שלש דהיינו כר"א דהא דאמרי רבנן הכא פרה בת שלש על כרחין לאו אף בת שלש קאמרי דמדעגלה בת שתים ש"מ פרה לאו בת ב' דפרה קשישא מינה וקצת תימה היכי אמרי רבנן עגלה בת שתים הא כתיב גבי מלואים (ויקרא ט':ג') ועגל וכבש בני שנה משמע דבן שנה איקרי עגל אבל בן שתים פר איקרי ועוד תניא פרק קמא דראש השנה (דף י.) שהיה ר' מאיר אומר כל מקום שנא' עגל בתורה סתם בן שנה בן בקר בן שתים פר בן ג' ולא אשכחן התם תנא דפליג עליה בהכי והיינו בעגלה כר' אליעזר ובפרה כרבנן ושמא שאני עגלה ערופה דכתיב בה (דברים כ"א:ג') עגלת בקר ולא כתיב עגלה סתם: תניא בתוספתא [פ"א] תומר בפרה שאין במוקדשין ובמוקדשין שאין בפרה שהפרה אינה כשרה אלא אדומה ועבודה פוסלת בה מה שאין כן במוקדשין חומר במוקדשין שהמוקדשין אין נפדין אלא על בעל מום קבוע ואינן יוצאין לחולין להגזז ולהעבד והגוזז והעובד בהם סופג את הארבעים מה שאין כן בפרה. חומר בעגלה שאין במוקדשין ובמוקדשין שאין בעגלה שהעגלה שנים פוסלות בה ועבודה פוסלת בה מה שאין כן במוקדשין חומר במוקדשין שהמוקדשין אין נפדין אלא על בעל מום קבוע ואינן יוצאין לחולין ליגזז וליעבד והגוזז ועובד בהם לוקה את הארבעים משא"כ בעגלה חומר בפרה שאין בעגלה ובעגלה שאין בפרה שהפרה אינה כשרה אלא אדומה ומומין פוסלין בה ושעשה עמה מלאכה פסולה משא"כ בעגלה חומר בעגלה שהעגלה השנים פוסלות בה מה שאין כן בפרה: פי' ושעשה עמה מלאכה פסולה כדתנן לקמן פרק רביעי

(מ"ד) ובפ"ב דחולין (דף כד.) מייתי לה ועגלה אין מומין פוסלין בה כדאיתא בסוטה בפרק עגלה ערופה (סוטה דף מו.):

שלשית כשרה ולא יותר:

כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש:

שלישית לאחרות במנין. כלומר אם היו שלש פרות היה שייך לומר על אחרונה שהיא שלישית לאחרות אבל לשון שלשית משמע פרה אחת שיש בה ג' דברים כגון זו שהיא בת ג' שנים:

רביעי לאחרים. כשיש ד' כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים אבל רבעי משמע שכל הארבעה דברים בו דהיינו כרם בן ד' שנים:

אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה דאע"ג דסאה ששת קבין ושמונה עשר לסאה היינו מג' לקב מ"מ איכא בינייהו שיעור חלה דסאה חייבת בחלה ומפריש חלה ואח"כ מחלק לשמונה עשרה אבל קב לא מיחייב בחלה פחות מחמשת רבעים קמח ומחלקו לשלש אע"פ שלא הופרשו ממנו חלה:

משנה ב

ופר שני. גבי טהרת הלוים כתיב בפרשת בהעלותך והכי כתיב קרא ולקחו פר בן בקר ומנחתו סולת בלולה בשמן ופר שני בן בקר תקח לחטאת ושני יתירא הוא דאם ללמד שהם שנים מקרא דבתריה נפקא דכתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה אלא כתב שני ללמד שהוא בן שתי שנים דכי היכי דלבת שלש קרי שלישית ה"נ לבן שתים קרי שני:

ר"מ אומר אף בני ארבע. משמע דכולהו מודו לר' יוסי הגלילי דפרים בני שתים אלא דרבנן מוספי אפי' בני שלש ור"מ מוסיף אף בני ארבע וחמש וקשה דבפ"ק דראש השנה (דף י.) קאמר ר"מ כ"מ שנאמר עגל בתורה סתם בן שנה בן בקר בן שתים פר בן שלש ועל כרחין בן בקר בן שתים דקאמר היינו עגל בן בקר ולא פר בן בקר כדמוכח בת"כ גבי פר כהן משיח דתניא פר יכול אפילו זקן ת"ל בן אי בן יכול קטן ת"ל פר הא כיצד בן שלש כדברי חכמים ר"מ אומר אף בן ארבע ובן ה' אלמא אפר בן בקר קאי ר"מ ומדעגל בן בקר לר"מ בן שתים ש"מ דפר בן בקר בן ג' וצריך לומר דאף דקאמר ר"מ הכא אדרבנן קאי ולא אדר' יוסי הגלילי ובת"כ מיתניא דריה"ג בתר מילתיה דר"מ וחכמים ורבנן דהכא לאו רבנן דהתם ואי לא הוה גרסינן הכא אף במילתייהו דרבנן הוה ניחא טפי: תניא בתוספתא (פ"א) פר בן עשרים וארבעה חדש ויום אחד הרי זה פר שלם ור"א אומר נותנין לו ל' יום אחר כ"ד חדש שכל פרים שבתורה פר בן בקר בן שתי שנים פר סתם

בן שלש שנים ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים שנא' ופר שני בן בקר תקח לחטאת א"ל אני אומר שני לראשון מה הראשון אינו נאכל אף השני אינו נאכל אמר ר"ש חטאת למה הוא דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט ונכנס הדורון רבי אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה יכול תקדים חטאת לעולה בכל מעשה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אי פר שני בן בקר תקח לחטאת יכול תקדים עולה לחטאת בכל מעשה ת"ל ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה הא כיצד דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה איברי עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאשים רש"א מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה א"כ למה נאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת יכול תהא נאכלת חטאת הלוים ת"ל שני שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת כיוצא בו אמר ר' יוסי הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל אילים תשעי' ותשעה צפירי חטאת שנים הכל עולה לי"י אפשר שחטאת עולה אלא מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת וכן היה רבי יהודה אומר על ע"ז הביאום רבי שמעון אומר כל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה שנאמר ועגל וכבש בני שנה בן בקר בן שתי שנים שנאמר (ויקרא ט׳:ב׳) קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים תמימים לשנים תמימים מכל מום ר' יוסי אומר שלשה מן פרים ושלשה מן אילים וג' מן השעירים ג' מן פרים פר הבא על כל המצות ופר יום הכפורים ועגלה ערופה ג' מן אילים אשם ודאי אשם תלוי וכבשה של יחיד ג' מן שעירים שעירי הרגלים ושעיר יום הכפורים ושעיר נשיא: פי' נותנין לו ל' יום בין ר' אליעזר בין ת"ק מודו דפר סתם בן שלש שנים ואיכא בינייהו דלת"ק יום א' בשנה חשוב שנה ולר' אליעזר שלשים יום בשנה חשובין שנה וכן משמע בפ"ק דר"ה: שנאמר ופר שני בן בקר. שני יתירה דריש כדפרישית במתני': מה הראשון אינו נאכל שהוא עולה. פרקליט מליץ יושר והוא חטאת דאתיא לכפרה אבל עולה דורון כדאמרי' בפ"ק דזבחים (דף ז:): רבי אומר מה תלמוד לומר ופר שני. בפ' כל התדיר מייתי לה (דף פט:): תמימים בשנים. דמה איל בן שתי שנים אף עגל בן בקר בן שתי שנים: שלשה מן פרים שלשה מן אילים שלשה מן שעירים. כל אלה הראה הקב"ה לאברהם אבינו דכתיב (בראשית ט"ו:ט׳) קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש: ועגלה ערופה. פרה אדומה לא קא חשיב דלא אתיא לכפרה: ואשם ודאי כגון אשם גזילות ואשם מעילות ואשם שפחה חרופה ואשם נזיר ואשם מצורע ואע"ג דשל נזיר ושל מצורע בני שנה בכלל איל נינהו כמו עגלה

בכלל פרים: ושעיר נשיא. ושעירה של יחיד בעובד כוכבים נמי בכלל אף על פי שהיא נקבה כמו כבשה של יחיד:

משנה ג

וכולם מיום ליום. דכבש בן שנה אין נחשב בן שתי שנים להפסל כ"ז שלא עברו עליו י"ב חדש מיום ליום דבתר שנתו אזלי' ולא בתר שנה של מנין עולם להחשב תשרי ראש השנה ובשילהי יוצא דופן (נדה דף מז:) נפקא לן מקראי וכן אילים בני שתים דלא נחשב איל עד שיכלה שלשים יום בשנה שניה שלו ולא של מנין עולם:

פרכדיגמא. למטבע שנפסל קורין בלשון יון כן וכן זה חסר מתורת איל:

מביא עליו נסכי איל. בפרק קמא דחולין (דף כג.) קאמר ר' יוחנן או לאיל לרבות את הפלגס ובר פדא אמר מייתי ומתני: תניא בתוספתא (שם) כבשים בני שנה האמורים בתורה שלש מאות וששים וחמשה כנגד ימות החמה. וחכמים אומרים מאחד בניסן לאחד בניסן מתשעה באב לתשעה באב נתעברה שנה נתעברה לו:

משנה ד

חטאת הציבור. כגון ראשי חדשים ושל מועדו':

ועולותיהן. כולהו בני שנה נינהו:

כשרים מיום שלשים. אפילו ביום השמיני כשר כדקתני אלא לכתחלה אית ליה להביא מיום שלשים למצוה מן המובחר במידי דחובה ופסח נמי דחובה הוא הוה לן למימר נמי לכתחלה בן שלשים אלא לא חשו חכמים משום דנסכי לפי נפשות שלא יבא לידי נותר דאין נאכל לחבורה אחרת:

פרק ב

משנה א

פרה המעוברת. וא"ת מעוברת לר' אליעזר היכי משכחת לה הא אמר פרה בת שתים וחנן בפרק הלוקח בהמה (בכורות דף יט:) פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן ולמאי דפרישית לעיל דבת שתים לאו למעוטי יתר ניחא וא"ת בלאו מעוברת תיפוק לי דעלה עליה זכר פסולה כדתנן בפירקין ובפרק כל שעה (פסחים דף כו:) מייתי לה וי"ל דאתיא כרבי יהודה דאמר העלהו פסולה ואם מעצמו כשרה ועוד י"ל דה"מ כשידעו הבעלים בשעת עליית זכר אבל לא ידעו עד אחרי כן כשרה דבעי' עובד דומיא דעבד כדאמרי' בריש אלו מציאות (בבא מציעא דף כב.) דמחלקינן בין עודהו הטל עליהן ושמח לאין עודהו וכי יותן דומיא דכי יתן ומיהו השתא דבתוספתא (שם) קתני ר' יהודה אומר עלה

עליה זכר שלא לדעת הבעלים כשירה משמע שלא לדעת שלא ידעו הבעלים אבל ידעו ואפי' עלה מעצמו כהעלוהו דמי מכלל דלרבנן אפילו בלא ידעו פסולה וצריך לומר על כרחין דמתני' דהכא כר' יהודה והשתא ר' אליעזר מכשיר במעוברת לטעמיה דאמר בפ' אלו טריפו' (חולין דף נח.) עובר ירך אמו והוי כגופה דפרה וחכמים פוסלין דלאו ירך אמו ולא הוי כפרה אלא חולין גמורין כדאשכחן בפ' כיצד מערימין (תמורה דף כה:) השוחט את החטאת ומצא בה בן ארבע חי נאכל לכל אדם ובכל מקום ולעולם משום דאם שיירו משוייר והא דפסלי רבנן הכא היינו עד שתלד א"נ כיון דעובר לאו ירך אמו נפסלת מטעם מלאכה והרב ר' יצחק מסימפונט פי' דהא דפליגי הכא בפרה מעוברת לאו באם פליגי אלא בעובר אם כשר לפרה משום דכתיב (במדבר י"ט:ב') ויקחו אליך פרה אדומה דבעינן פרה בשעת לקיחה לאפוקי האי דעובר הוא ואפילו עגלה בשעת לקיחה ואחר כך הגדילה היה פוסל אלא נקט מעוברת משום רבותא דר"א דמכשיר אפילו בעובר בשעת לקיחה ותניא בסיפרי זוטא פרה שלא יקחו עגלה ויגדילו אמרו מעשה שלקחו פרה עוברה אדומה מבין העבודת כוכבים והיו משמרים אותה עד שהיתה יולדת אם היה ולד נקבה כשר לפרה ולפי דבריו ההיא דרשה דלא כר"א:

אינה נקחת מן העובד כוכבים. בחיישינן לרביעה פליגי כדאיתא בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כג.) והיכא דודאי רבעה פסולה אפי' למ"ד פרה קדשי בדק הבית היא דכתיב כי משחתם בהם מום בם כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועובדי כוכבים פוסלים בו ועוד אמרי' התם דטעמא דר"א כדתני שילא בני ישראל יקחו ואין העובדי כוכבים יקחו ותרווייהו צריכי דטעמא דרביעה איצטריך לאסור אפילו ע"י תגר ישראל כדאמר התם וטעמא דישראל יקחו איצטריך לאסור אפי' היכא דישראל היו משמרים אותה משעה שנולדה:

חוץ מן העומר ושתי הלחם. פלוגתא היא במנחות בפ' כל הקרבנות (שם): תניא בתוספ' [פ"א] ר"א אומר אינה נקחת מן העובדי כוכבים אמרו לו מעשה ולקחו מן העובדו כוכבים בצידן ודומה היתה נקראת ר' יהודה אומר משמרים אותה שלא לעבוד בה כל עבודה אמרו לו א"כ אין לדבר סוף אלא הרי היא בחזקת כשרה:

משנה ב

יגוד. יתתוך מלשון (דניאל ד':י"א) גודו אילנא ובבכורות בפרק אלו מומין (דף מד.) מוקי לה בעילוי זכרותייהו ובתוספ' (שם ע"ש) נמי תניא ניטלו קרניה וטלפיה והזכר עמהם פסולה:

הננסת. ננס פסול באדם וכשר בבהמה כדתנן בפ' אלו מומין (דף מה:):

יבלת. וורוא"ה בלעז: תניא בתוספתא [שם ע"ש] רמ"א פרה שגלגל עיניה שחורים אם אין פרה אחרת כיוצא בה פסולה:

משנה ג

יוצא דופן. למאי דבעי למימר בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כג:) דפרה קדשי מזבח היא ניחא דמיפסלא ביוצא דופן כשאר קדשים דדרשינן (חולין דף לח:) כי יולד פרע ליוצא דופן אבל בכל דוכתא קי"ל פרה קדשי בדק הבית היא בסוף פ"ק דזבחים (דף יד:) ובפרק חטאת העוף (דף כה:) ובפ"ק דמנחות (דף ו:) ובפרק אלו קדשים בתמורה (דף כו.) ובבכורות פרק הלוקח בהמה (בכורות דף כה.) וביומא בפרק טרף בקלפי (יומא דף מב.) ובפ"ק דשבועות (דף יא:) ואע"ג דפליג ר"ש בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כג:) ומכשירה ביוצא דופן משום דפרה קדשי בדק הבית היא אע"ג דמודה לענין קדשים שאינו קדוש לא מסתבר לומר דכולי הש"ס כר"ש וצריך לומר דכ"ע קדשי בדק הבית היא וטעמא דרבנן משום דחטאת קרייה רחמנא כדאמרינן נמי בפ"ק דחולין (דף יא.) דטרפות פוסל בה מהאי טעמא ויש גירסות בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כג:) וכאותה גירסא עיקר דבמסקנא דשמעתא פליגי ר"ש ורבנן בחטאת קרייה רחמנא ור"ש דלא חייש אטעמא דחטאת הוה דריש דטרפות פוסל בה מקרא אחרינא א"נ מדכתיב תמימה כדאמרינן בפ"ק דמס' ע"ז (דף ו.) גבי נח דלאו טריפה הוא משום דתמים כתיב ביה ואע"ג דאיצטריך תמימה לשתי שערות פוסלות בה כדתניא בספרי תרתי שמעת מינה והא דלא בעי למדרש תרתי מתמים דנח לפי שבא הכתוב לספר בשבחו של צדיק והשתא לענין טרפות ויוצא דופן עבדינן לה כקדשי מזבח לרבנן משום דחטאת קרייה רחמנא וכן נמי לענין מעילה דרשינן בספרי דמועלין בה מדכתיב חטאת היא ולקמן נמי תנן שחטה שלא לשמה פסולה כולהו מדקרייה חטאת ותימה דלכולה מילתא תהוי כקדשי מזבח מהאי טעמא ובההיא דזבחים ומנחות ניתא דמסלק ליה בקושיא דעדיפא וכן בההיא דשבועות ועוד דבההיא דשבועות מסיק ליה התם גבי לב ב"ד מתנה אבל בההיא דתמורה קשה טפי דקאמר דאין פרה עושה תמורה משום דקדשי בדק הבית היא ויש לומר דגבי תמורה דנפקותא ליתא בגוף הפרה כלל לא שייך דרשא דחטאת קרייה רחמנא וההיא דבכורות קשיא דלפי המסקנא נמי לית בה איסור גיזה ועבודה אפילו מדרבנן לאחר שנפדית משום דקדשי בדק הבית היא ולא הויא כפסולי המוקדשין שנפדו וזהו בגוף הפרה וי"ל דלענין נפקותא דלאחר פדיון שאין תורת פרה עליה לא קרייה רחמנא חטאת ועוד מה שנפדית פרה בכ"מ היינו כדמפרש שם בשבועות דלב ב"ד מתנה עליהם דאם לא הוצרכה תהא לדמיה:

ר"א מכשיר. במתניתין לא מפרש ר"א טעמא אלא אאתנן ומחיר אבל ביוצא דופן לא מפרש טעמא ושמא מודה לרבנן ביוצא דופן ואם תימצי לומר דפליג סבר לה כר"ש דאין מעמידין ומיהו אם איתא דפליג אדפריך התם מר"ש ה"ל לאקשויי דר' אליעזר אדר"א:
כל המומין הפוסלין במוקדשין. בפרק על אלו מומין מפורשים המומין הפוסלין במוקדשין:
לצורך אחר פסולה. ואפי' לצרכו ולצרכה כדאיתא בסוף אלו מציאות (בבא מציעא דף ל.): תניא בתוספתא [שם] כל עבודה שחייבין עליהן במוקדשין פוסלין בפרה הכניסה לרבקה ודשה כשירה ואם בשביל שתינק ותדוש פסולה זה הכלל כל שלצרכה כשירה לצורך אחרת פסולה והעול פוסל לעבודה ושלא לעבודה נפדית על כל פסול שבה מתה תפדה מצא אחרת נאה הימנה תפדה שחטה על גב מערכתה אין לה פדייה עולמית אם מתרומת הלשכה היתה באה דמיה נופלין לתרומת הלשכה. פירוש שחייבין עליהן במוקדשין משו' לא תעבוד בבכור שורך (דברים ט"ו:י"ט): בשביל שתינק ותדוש פסולה בפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף ל.) מפרש משום דכתיב אשר לא עובד בה מכל מקום. ואע"ג דהך ברייתא מיתניא גבי פרה וההוא קרא גבי עגלה ערופה כתיב הא ילפי מהדדי בגזירה שוה דעול עול בפרק בתרא דסוטה (דף מו.) ואפילו למאן דלית ליה גזירה שוה ויליף התם שאר העבודות שפוסלות בפרה מגופה דפרה דכתיב אשר לא עלה עליה עול מ"מ סברא הוא דלא אתא לרבויי קרא שאר עבודות אלא בדניחא ליה כדאשכחן בעגלה ואם תאמר וברישא דלרבקה ודשה כשירה אמאי כשרה נהי דממילא דשה ולא איכוון להכי מכל מקום תפסל כמו עלה עליה זכר דממילא ופסולה כיון דניחא ליה ויש מפרש דלרבקה שאני דהיינו לפטמה מלשון עגלי מרבק דלא ניחא ליה שתתכחש בדישה ונתכוון שתאכל ולא שתדוש ולא יתכן דאי לא מכשרינן בדישה אלא משום דאיכא תרתי לטיבותא אם כן בסיפא לאשמעינן רבותא דאפי' שתינק ודשה פסולה ודוחק לפרש דעל מנת שתינק ותדוש דסיפא היינו ע"מ שתינוק או תדוש ועוד דבפ' כל שעה (פסחים דף כו.) מייתי לה אהא דלא אפשר וקא מיכוון משמע דאי לא מיכוון כשרה וצ"ל דכיון שיש שם בהמות הרבה דבלאו איהי היתה תבואה נידושת אע"פ שאין מתכוין להנאתה ולא הכניסה אלא לשמרה לא ניחא ליה קרינא ביה ופסיק רישי' לא הוי דאפשר שלא תדוש בהילוכה: לעבודה ושלא לעבודה כדדרשינן בפרק בתרא דסוטה (דף מו.) אם כן מה תלמוד לומר עול עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה שאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה כלומר כשעושה לשם עבודה והיינו היכא דניחא ליה כדאשכחן בעלה עליה זכר אבל עול פוסל אע"ג דלא ניחא ליה ועובד דומיא דעבד

מיתוקם בשאר עבודות דלאו עול. נפדית על כל פסול שבה בפ"ק דשבועות (דף יא:) מייתי לה: אם מתרומת הלשכה. היתה באה עיקרה מתרומת הלשכה כדתנן בשקלים (פ"ד מ"ב) וכדדרשי' בסיפרי ומיהו יכול אדם להתנדב ולמסור לציבור ואם נפדית אין דמיה נופלין לתרומת הלשכה דאדעתא דהכי לא אקדשוה:

משנה ד

עלה עליה זכר פסולה. אף על גב דלא ניחא ליה משום דדמיה יקרין ומפסיד טובא מכל מקום חשיב ניחא ליה כיון דבשאר פרות הוה ניחא ליה ועוד דאם באת להכשיר אם כן הוה ניחא ליה והא דמשמע בסוטה (דף מו.) דשאר עבודו' אין פוסלות אלא בשעת עבודה לא קשיא מידי כדפרשי' לעיל דשעת עבודה היינו דניחא ליה וא"ת ובריש אין מעמידין (עבודה זרה דף כג:) דאמרינן דרביעה פוסלת מטעם דמום פוסל בה תיפוק לי' משו' עבודה כמו בעלה עליה זכר וכי תימא דאיצטריך משום היכא דעלה על גבי ספסל ורבעה שלא נשען עליה מכל מקום מאי קאמר התם שמע מינה דקדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית היא אמאי מיפסלא ברביעה מאי קשיא ליה דילמא הא דחיישינן לרבעה אדם היינו ארביעה בלא עליית ספסל וי"ל דדייק מדקתני וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן דמשמע מטעם רביעה ולא מטעם מלאכה דומיא דשאר קרבנות:

העלהו פסולה. ולדעת בעלים כהעלהו דמי כדפרישית בריש פירקין:

משנה ה

שתי שערות. בתורת כהנים דרשינן תמימה לאדמימות דאי למומין הא כתיב (במדבר י"ט:ב') אשר אין בה מום:

בתוך כוס אחד. היינו כוס היינו גומא אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו וכן מוכח בתוספ' (שם) דקתני ר' יהודה אומר אפי' שתי גומות והן מוכיחות זו את זו פסולות. מוכיחות מכוונות וסמוכות זו בצד זו. אפי' חמשים ואפי' טובא אלא שיתלוש ודוקא מפוזרות:

אחר הנראה היינו ראשן: תניא בתוספתא [ספ"א] היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר מספר את העליון ואינו חושש משום גוזז. פי' משום גוזז דקדשי בדק הבית לא מיתסרי בגיזה ועבודה מדאורייתא אלא מדרבנן ובפרה לא גזור משום דלא שכיחא:

פרק ג

משנה א

מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו. בריש מסכת יומא (דף ב.) יליף ממלואים בגזירה שוה צוה צוה דכתיב הכא זאת חקת התורה אשר צוה ה' וכתיב במלואים כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות:

שעל פני הבירה. בריש יומא (שם) פליגי ר' יוחנן אמר מקום היה בהר הבית ובירה שמו וריש לקיש אמר כל המקדש כולו קרוי בירה שנאמר אל הבירה אשר הכינותי:

צפונה מזרחה. מפרש התם כיון דחטאת היא וחטאת טעונה צפון וכתיב בה אל נכח פני אהל מועד תקינו לה רבנן בצפונה מזרחה כי היכי דניהוו לה היכרא:

ובית אבן היתה נקראת. מפרש התם לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דמשום דטבול יום כשר בפרה והיו מטמאין כהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית תקינו רבנן כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה כי היכי דלא ליזלזלו בה:

כל שבעת הימים. של ימי הפרישה:

מכל חטאות שהיו שם. מכל פרה ופרה היו נותנים קצת למשמרת מן האפר וכן משמע בפירקין:

בשלישי ובשביעי. לפרישתו ובפרק קמא דיומא (דף ח.) מפרש דכולהו סבירא להו טבילה בזמנה מצוה ופליגי במקשינן הזאה לטבילה דתנא קמא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה מצוה וכל יומא איכא לספוקי שמא היום יום ג' לטומאתו בשלשה ראשונים והג' אחרונים כל יומא מספקינן שמא שביעי ורביעי לא בעי הזאה דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי וכל שבעה לאו דוקא דעל כרחין הא קיימא לן הזאה שבות היא ואינה דוחה את השבת ור' יוסי לא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה לאו מצוה הילכך לא בעי הזאה אלא שלישי ושביעי בלבד ורבי חנינא סגן הכהנים נמי כר' יוסי דלא מקשינן הזאה לטבילה וכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא היא: תניא בתוספתא [רפ"ב] מה בין כהן השורף את הפרה לכהן של יוה"כ (זה) [כהן של יוה"כ] הפרשתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעים בו כהן השורף את הפרה הפרשתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעים בו חוץ מן המסייעים אותו בשעה שהוא מזה. פי' לקדושה להכנס למחנה שכינה ולא יהא לבו זח עליו ויהא נבדל מכל קלות ראש שתחול עליו אימה. והבדלתו מן הבריות לטהרה להחמיר בטהרתו מפני שהקלו בו לטמאו ביום ולהטבילו להוציא מלבן של צדוקים לכך החמירו בטהרתו שלא יהא אדם נוגע בו. מפני

שהוא מזה אותו המסייע היה מקבל הזאה כמותו לפיכך היה נוגע בו ובפרק קמא דיומא (שם:) אמרינן כמאן אי כרבי מאיר אי כרבי יוסי דאי כר' חנינא סגן הכהנים הא איכא נמי הא:

משנה ב

על גבי הסלע. הוא צור שמששת ימי בראשית ואפי' הכי החמירו לעשות תחתיהן חלל:

מפני קבר התהום. כל שם קבר התהום וטומאת התהום שבש"ס לשון ספק הוא כתהום זה שאינו גלוי שכל העיר מסופקים שמא יש שם קבר מתחתיו ואין למת חלל טפח וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה לפיכך היו בונין אותו ע"ג כיפין שאפילו יש קבר מתחת הרי חלל מפסיק:

ומביאין נשים עוברות ויולדות שם. עשו בה מעלות הרבה לטהרה כי היכי דלא ליזלזלו בה כדפרישי':

ומגדלות שם את בניהן. בתוספתא (שם) שנינו עד שיהיו בני שבע שנים או שמנה ולא יותר שלא יראו קרי:

וכוסות של אבן בידיהם. שכל מעשי' בכלי אבנים:

ירדו לתוך המים ומלאום. תיקנו שיהו תינוקות הללו ממלאין לו מים לקרבו לקדש מי חטאת שמזין עליו כל ז' ומשום מעלה תקנו שיהו טהורים מכל טומאה וקסבר האי תנא מילוי ידים בעינן ולא ישלשל בחבל וכשהיו רוצים לילך למלאת המים חיים מן מי השילוח לקדש בהן את האפר היו מביאין השוורים: תניא בתוספתא [פ"ב] רבי יהודה אומר שוורים שכריסן רחבה כדי שלא יהו רגלי התינוקות יוצאין ומיטמאין בקבר התהום והכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה אמרו לפני רבי יעקב משום ר' ישמעאל כוסות של אבן היו תלויין בקרני שוורים כיון ששתו שוורים לשתות נתמלאו הכוסות אמר להם אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אחריכם: פי' שוורים שכריסן רחבה. בפרק הישן (סוכה דף כא:) מסקינן דקסבר רבי יהודה שלא היו מביאים דלתות כל עיקר מפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאיבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביא שוורים המצרייס שכריסותיהם רחבות: והכל שוין. רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא דפליגי בפירקין אם היו התינוקות צריכות הזאה בטבילה מודו:

משנה ג

באו. התינוקות על השוורים והכוסות מלאים מים בידיהן להר הבית: ובפתח העזרה. של עזרת נשים כדמוכח בתוספתא:

מתוקן קלל של חטאת. כלי חרס שמניחין בו אפר חטאת וכדה על שכמה (בראשית כ"ד:ט"ו) תרגום וקלתה על כתפה ספות וכלי יוצר (שמואל ב י"ז:כ"ח) תרגום קולין ומאן דחסף אבל בתוספתא קתני וקילולות של אבן: וזורקו לתוך הקלל. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע לאחוריו והיה המקל יוצא מן הקלל ומן האפר עמו ונשפך על גבי שוורים והתינוק נוטלו שלא יוציא ידו לחוץ: תניא בתוספתא [שם] באו לשער היוצא מעזרת נשים לחיל וקילולות של אבן היו קבועין בכותל מעלות של עזרת נשים וכיסוייהן של אבן נראין בחיל ובתוכן אפר מכל פרה ופרה שהיו שורפים שנאמר (במדבר י"ט:ט') והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מכה את הזכר ונרתע לאחוריו ואפרו נשלך נוטל ומקדש מזה שנשפך מעשים אלו עשו כשעלו מן הגולה דברי ר' יהודה רבי שמעון אומר אפרה ירד עמהן ועלה אמרו לו והלא נטמא בארץ העמים אמר להן לא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה. פי' כשעלו מן הגולה ולא היה להם אפר להטהר ומזה שנשאר לא היו יכולין ליקח שהיו טמאין הילכך לא אפשר אלא בהכי וכשהחריב נבוכדנצר לא החריב אלא התקרה אבל הכותלים הניח:

משנה ד

צריכין היו התינוקו' להזות. חיישי' דילמא אייתי עורבים כזית מן המת ושדו מעלה בעלמא:

לא היו צריכין להזות. דלא חיישי' למת אבל מודה דבעו טבילה כדקתני בתיספתא (שם) דחיישינן אשרץ אבל הערב שמש לא בעי דכל מעשיה בטבול יום:

משנה ה

לא מצאו משבע. משום דאמרן מכל חטאות שהיו שם מזין עליו להכי קאמר דאם לא מצאו עושין מאחת: תניא בתוספתא [שם] ישמעאל בן פיאבי שרף שתים אחת בטבולי יום ואחת שנעשית במעורבי שמש היו דנין עליה אמר להם מעשר נאכל לטבולי יום ותרומה נאכלת למעורבי שמש מעשר שנאכל לטבולי יום כ"ש שהוסיפו לו קדושה קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים חוץ מן התלעים קדשים קלים הנאכלים חוץ לקלעים כ"ש שהוסיפו להן קדושה קדשי קדשים נאכלים ליום אחד וקדשים קלים לשני ימים קדשים קלים הנאכלין לשני ימים כ"ש שהוסיפו להן קדושה אמרו לו אם מקיימין אנו אותה אנו מוציאין שם רע על הראשונות שיהו אומרים טמאות היו הא גזרו עליו ושפכוה ועשה אחרת לטבול יום: פי' מעשר שנאכל לטבולי יום כל שכן שהוסיפו לו קדושה אם החמירו לאכלו במעורבי שמש וכן כולהו קדשים קלים הנאכלין חוץ [לקלעים] כל שכן שהוסיפו לו קדושה אם החמירו לאוכלן לפנים

מן הקלעים וקדשים קלים הנאכלין לשני ימים כל שכן שהוסיפו קדושה אם החמירו לאכלן ליום אחד גם אני פרה שנעשית בטבולי יום כ"ש שהוספתי קדושה אם עשיתיה במעורבי שמש:

משנה ו

כיפה כנגד האוטם. רגלי הכיפה שהכיפה נשענת עליהן נקראים אוטם ואין רגלי הכיפה העליונה כנגד רגלי התחתונה אלא כנגד הכיפה עצמה כנגד אוטם העליונה עומד חלל התחתונה: תניא בתוספתא [פ"ב] ר' יהודה אומר לא היה שם כבש אלא עמודים של שייש היו קבועין בארץ וכלונסות של ארז על גביהן והפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש. פי' הפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש לפי שאינה מקבלת טומאה כאדם ואפ"ה היו מביאין אותה:

משנה ז

שלא יאמרו שתים שחטו. ובפרק שני דחולין (דף לב.) אמרינן ושחט אותה ולא אותה וחברתה: ובית הטבילה היה שם. בתוספתא [שם] קתני שמקום גיתה ומערכתה ובית הטבילה חלולין מפני קבר התהום גיתה הוא מקום הבדוק לה כדמפרש בריש פרק חטאת (דף קיג.) וטעון היה קידוש ידים ורגלים אע"ג דלא חשיב ליה הכא ופליגי בפרק שני דזבחים (דף כ:) רבי חייא בר' יוסף אומר מקדש בכלי שרת בפנים ויוצא ור' יוחנן אמר אפילו בחוץ ואפי' בכלי חול ואפילו במקדה של חרס וקודם שיטמאוהו היה מקדש כדמוכח התם:

ומטמאין היו הכהן השורף את הפרה. שהיו נוגעין בו כדקתני סיפא סמכו ידיהם עליו זו היא הטומאה דבגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת:

במעורבי שמש היתה נעשית. שהיו דורשין ואסף איש טהור (במדבר י"ט:ט') טהור מכל טומאות:

משנה ח

סמכו ידיהם עליו. בכך היה מיטמא כדפרישית:

והזיתה מערבה. מלשון (מלכים א ז':ה') מחזה מול מחזה פני המערכה ומראיתה מקום שמאחיזין בה האור למערב דהיינו לצד שהמקדש למערב של הר הזיתים: תניא בתוספתא [פ"ב] מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו ובא לשרוף את הפרה וידע בו רבן יותנן בן זכאי ובא וסמך שתי ידיו עליו אמר לו אישי כהן גדול מה אתה נאה להיות כהן גדול רד וטבול אחת ירד וטבל ועלה לאחר טבילה צרם לו באזנו אמר לו בן זכאי לכשאפנה לך אמר לו לכשתפנה לא שהה שלשה ימים עד שנתנוהו בקבר בא אביו

אצל רבן יותנן בן זכאי אמר לו בן זכאי לא נפנה בני שהעריב שמשו: (הגה"ה פי' נתכוון אותו צדוקי ושחטה קרוב לערב והזה דמה ביום ומיד שקעה החמה ובבקר היה שורפה דשריפת פרה פסולה בלילה אי נמי נתכוון לשוחטה בזה היום וטבל ואמר איני יכול עתה בבקר נעשית והעריב ובבקר השכי' לעשות'. וידע בו רבן יוחנן בן זכאי מכאן נתבונן דיוחנן כ"ג נעשה צדוקי דהא לא אשכחן דרבן יוחנן בן זכאי רואה פרה מצדוקי לפי המשנה והא דאמרי' צרם לו באזנו לא קשיא מידי דכהן גדול אחרינא הוה דצרם לו לרבן יוחנן כי אז תלמיד היה רבן יוחנן בן זכאי שאחר חורבן הבית נהג שררותו והוא היה קטן מתלמידי הלל דיקא נמי שקראו בן זכאי שעדיין לא היה שמו רבן ומן הכעס שכעס אותו הרגישו כי טעות נכנסה בו שהרי לא שהה שלשה ימים ומת ואם מקודם היו מרגישין בו כיצד היו מניחין צדוקי כ"ג ובמשנה סוטה יוחנן כהן גדול ומיד משבטלה סנהדרין ש"מ דקרוב היה לחורבן הבית ועיין ביוסיפון עד כאן):

משנה ט

מגג. מין גומא ועושין ממנו חבל דומה לגמי ואמרי' בפ' כיצד מעברין (עירובין דף נח.) ג' חבלים הם של מגג לפרה לפי שהוא מין שאין מקבל טומאה שיהו כל מעשה פרה בטהרה:

למערב. לצד מקדש כנגד בית קדשי הקדשים כדכתיב (במדבר י״ט:ד') והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה ז' פעמים:

על כל הזיה טבילה. על כל הזיה שהיה מזה היה טובל אצבעו בדם:

גמר מלהזות. בלא גמר נמי היה צריך לקנח אצבעו על כל הזיה והזיה דשיריים שבאצבעו פסולין כדאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ו.) ובפרק דם חטאת (זבחים דף צג.) אלא דכי גמר מקנח ידו בגופה של פרה כדי שישרף הדם עמה כדכתיב (במדבר י״ט:ה') ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה אבל לא גמר לא היה יכול לקנח אצבעו בגופה של הפרה משום נימין שהיו מדובקין באצבעו ומיגניא לעשות הזאה והיה מקנח בשפת המזרק כדקאמר התם ויש מפרשים דמקנח במזרק לפי שבין כל הזאה והזאה לא היה יכול לירד מהר המשחה לקנח בגוף הפרה שהזאות בהר המשחה אל נוכח פני אהל מועד והפרה נשרפת למטה ולא יתכן כלל דהא משמע הכא מערכתה בהר המשחה ושם היתה שחיטה והזאה. ועוד אמרי' בזבחים (דף קיג.) שחטה שלא כנגד הפתח פסולה שנא' ושחט והזה מה הזאה כנגד הפתח אף שחיטה כנגד הפתח:

באליתות. כמו הצתת האליתה דתמיד (דף כט.) ובשילהי טרף בקלפי (יומא דף מה.) והם עצים קטנים להבעיר עצי המערכה ואלתות מלשון אליה כדכתיב שני זנבות האודים

(ישעיהו ז':ד'): תניא בתוספתא [שם] כפתוה בחבל של מגג ונתנוה על גבי המערכה ויש אומרים במוכני היתה עולה רבי אליעזר בן יעקב אומר כבש עושין לה שהיתה עולה בו ראשה לדרום ופניה למערב כיצד הוא עושה שוחט בימינו ומקבל בשמאלו ומזה באצבעו הימנית ואם שינה פסול רבי יהודה אומר בימינו היה שוחט ונותן הסכין לפניו או לזה שעמו בצדו ומקבל בימינו ונותן בשמאלו ומזה באצבעו הימנית ואם שינה פסול ניתז מידו כשהוא מזה בין חוץ לגתה בין חוץ למערכתה פסול ר' אליעזר בן יעקב אומר חוץ לגיתה פסול חוץ למערכתה לא יחזיר ואם החזיר כשר ואם הוציא הדם שבידו והחזירו כשר פקע מעורה ומבשרה ומשערה חוץ לגיתה יחזיר ואם לא החזיר פסול חוץ למערכתה הרי זה מרבה עליו עצים ושורפו במקומו ר' אלעזר בר"ש אומר כזית מעכבת פחות מכזית אינה מעכבת פקע מקרניה ומטלפיה ומפרשה אין צריך להחזיר שכל דבר שאין מעכב בחייה אין מעכב בשריפתה: תניא בספרי ושרף את הפרה לעיניו (במדבר י"ט:ה') שיהא אחד שורף וכהן רואה. את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה (שם) מה פרשה במקומו אף כולן במקומן מכאן אמרו הדם כל שהוא יחזיר ואם לא החזיר פסול רבי נתן אומר מקנח ידיו בגופה של פרה ישרוף להביא את הפקעין מכאן אמרו הבשר כל שהוא יחזיר ואם לא החזיר פסל עצם כל שהוא יחזיר ואם לא החזיר לא פסל בכזית יחזיר ואם לא החזיר פסל:

משנה י

נבקעה. מאליה או מחמת האור או שקרעה בסכין:

עץ. אגודה של עץ ארז ואזוב ושני תולעת: תניא בתוספתא [פ"ב] ר"א בר' צדוק מוסיף השלך השלך והם אומרי' לו הן הן הן ג' פעמים על כל דבר ודבר בין שקרעה ביד בין שקרעה בסכין בין שנקרעה מאליה בין שהשליך לתוך גופה בין שהשליך לתוך שריפתה בין שהשליך שלשתן כאחד בין שהשליך שלשתן זה אחר זה כשירה נתנה עד שלא הוצת האור ברובו או משנעשית אפר פסולה: תניא בספרי והשליך אל תוך שרפת הפרה (שם) שומע אני משתעשה אפר ת"ל הפרה אי הפרה שומע אני אע"פ שלא נשרפה ת"ל והשליך אל תוך שרפת הפרה הא כיצד משיוצת האור ברובה דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר והשליך אל תוך שרפת הפרה שומע אני משתעשה אפר ת"ל הפרה אי הפרה יכול יקרענה ויתננו בתוכה ת"ל והשליך אל תוך שרפת הפרה הא כיצד משתבקע:

משנה יא

כרכן. לעץ אזוב בשירי הלשון ובפרק טרף בקלפי (יומא דף מא:) דייק מהכא שהיה חולקו ומסיק אימא בזנב הלשון שהיתה סרוקה במסרק ונעשית קצרה לראשה אחד כמין זנב ופליגי התם תנאי למה כורכן כדי שיהו כולן באגודה אחת דברי רבי ר' אלעזר בר"ש אומר כדי שיהא להן כובד ויפלו לתוך שרפת הפרה וטעמא דרבי משום דכתיב (במדבר י"ט:ו') ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת שיהו נלקחין כאחת וטעמא דרבי אלעזר בר' שמעון שלא תקלוט שלהבת את הלשון:

בכברות של אבן. אבנים מנוקבים בנקבים דקים ככברה:

שחור. שיש בו אפר עשוי כעין גחלת:

חולקין אותה. לאחר שנעשית כל הפרה אפר חולקין כל האפר לשלשה חלקים: תניא בתוספתא [שם] נטל עצם או שחור וקדש בו הרי זה לא עשה ולא כלום אם יש עליו אבק כל שהוא מגופו כותשו ומקדש בו וכשר וחולקין אותו לשלשה חלקים אחד ניתן בחיל וא' ניתן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות זה שמתחלק לכל המשמרות היו ישראל מזין הימנו זה שניתן בהר המשחה היו הכהנים מקדשין בו זה שניתן בחיל היו משמרים אותו שנאמר (שם) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת. פי' נטל עצם וקידש בו לא עשה ולא כלום ומתני' דקתני ועצם בין כך ובין כך היה נכתש על ידי תערובת היה ראוי:

פרק ד

משנה א

שלא לשמה פסולה. כדתניא בספרי חטאת היא (במדבר יט) מגיד שאם נשחטה שלא לשמה פסולה כלומר מדאיתקש לחטאת כדריש נמי התם חטאת היא מגיד שמועלין בה חטאת היא מגיד שאם שינה באחת מכל מעשיה פסולה חטאת היא מגיד שנשרפת בלילה כיום יכול תהא נפסלת בלילה ת"ל למשמרת מגיד שמשתמרת ימים על ימים שנים על שנים וכולהו מדאיתקש לחטאת דריש ולכך קאמר שנשרפת בלילה כמו הקטרת אימורים שכשרים כל הלילה אבל אין לומר דמדכתיב היא דריש שלא לשמה פסולה כדדרשינן בפ"ק דזבחים (דף ה:) ובפ"ק דמנחות (דף ד.) היא לשמה כשרה כשאר חטאות דלא דמי דהכא לא כתיב היא בשחיטה ובהזאה:

שלא רחוץ ידים ורגלים פסולה. בפרק שני דזבחים (דף כ:) אמרינן פרה רבי חייא ברבי יוסף אמר בכלי שרת מקדש בפנים ויוצא ורבי יוחנן אמר אפי' בחוץ אפילו בכלי חול אפילו במקידה של חרס:

ור"א מכשיר. דבבואם אל אהל מועד ירחצו מים או בגשתם אל המזבח כתיב:

במחוסר בגדים פסולה. כדתניא בספרי ולקח אלעזר הכהן מדמה (במדבר י"ט:ד') הכהן בכיהונו: תניא בתוספתא שריפת הפרה והזאתה בכהן גדול ושאר כל מעשיה בכהן הדיוט שנאמר (במדבר י"ט:ג') ונתתם אותה אל אלעזר הכהן אותה באלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות אפילו בכהן גדול דברי ר"מ רבי יוסי בר יהודה ור"ש ורבי אליעזר בן יעקב אומרים אותה באלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות אפילו בכהן הדיוט מצותה בארבעה בגדי לבן של כהן [הדיוט] עשאה בבגדי זהב ובבגדי חול פסולה שאלו תלמידיו של ר' יוחנן בן זכאי פרה במה נעשית אמר להם בבגדי זהב אמרו לו לימדתנו רבינו בבגדי לבן אמר להן יפה אמרתם מעשה שעשו ידי וראו עיני שכחתי ששמעו אזני על אחת כמה וכמה ולא שלא היה יודע אלא שהיה מבקש לזרז התלמידים ויש אומרים הלל הזקן שאלו ולא שלא היה יודע אלא שהיה מבקש לזרז התלמידים שהיה ר' יהושע אומר כל הלומד ולא עמל כאיש הזורע ולא קוצר הלומד תורה ושוכח דומה לאשה שיולדת וקוברת רבי עקיבא אומר זמר בתדירא זמר. פי' ושאר כל הפרות אפי' בכ"ג. לשון אפי' לא יתכן ושיבוש הוא דהאי תנא סבר בכ"ג דוקא: (הגה"ה ואי קשיא ההיא דתניא בתוספתא [הזו] ז' כהנים כו' וז' כהנים גדולים בבת אחת לא משתכחי ואפ"ה קתני בזה אחר זה כשרה הא אליבא דרבי יוסי בר' יהודה וחביריו ודלא כר"מ ועוד אי גרסינן כך כמו שכתוב בספרים ראייתו סותרת מדרשו עד כאן): זמר בתדירא זמר. דרך בעלי זמירות שחוזרין על זמירותיהן שלא ישתכחו מהם כך יש לאדם לחזר על משנתו ונקט זמר מלשון (תהילים קי"ט:נ"ד) זמירות היו לי חוקיך:

משנה ב

מגיתה. מקום המוכן לה כנגד פתחו של היכל ומיהו לרבי אושעיא דאמר בריש פירקא בתרא דזבחים (דף קיג.) דשרפה שלא כנגד הפתח כשרה צ"ל דחוץ מגיתה היינו לפנים מן החומה משום דבעינן והוציא אותה אל מחוץ למחנה וריש לקיש מפרש התם חוץ ממקום הבדוק לה כלומר שיש תחתיו חלל מפני קבר התהום ורבי יוחנן פליג עליה משום דאין זה אלא מעלה בעלמא:

בשתי גיתות. חלקה ושרפה חציה בגת זה וחציה בגת זה:

שתים בגת אחת. ובבת אחת ומיפסלן מטעם מלאכה שזו פוסלת על זו אבל בזו אחר זו כשרה:

ולא כוון כנגד הפתח. דאל נכח פני אהל מועד כתיב:

מששית שביעית. דשבע כתיב כסדרן והוא מונה שביעית קודם ששית שקרא לששית שביעית:

וחזר והזה שביעית פסולה. דבעינן שיקרא לששית ששית ולשביעית שביעית ולא שיקדים זו לזו אבל משביעית שמינית כשירה דאין שמינית בהזאות של הפרה וזה טעות דבר בעלמא היא והא דנקט וחזר והזה שמינית לאו דוקא דבכל ענין כשרה ואגב רישא נקט': תניא בתוספתא [פ"ג] אין שורפין שתי פרות בגת אחת. משנעשית אפר מביא אחרת ושורף על גבה ואינו חושש שרפה ב' חצאין בזה אחר זה רבי אומר אומר אני בזו שהיא כשירה: עוד תניא בתוספתא [רפ"ג] פרה אינה נפסלת בלינה ואם שחטה היום ושרפה למחר כשירה הזה בלילה הזאתו פסולה ואפילו כולן ביום ואחת בלילה הזאתו פסולה הזה בכלי הזאתו פסולה ואפילו כולן ביד ואחת בכלי הזאתו פסולה הזה בשמאל הזאתו פסולה ואפי' כולן בימין ואחת בשמאל הזאתו פסולה הזו שבעה כהנים כאחד הזאתן פסולה בזה אחר זה הזאתן כשרה הזאות שבפרה שהזו שלא לשמה שלא מתכוונות או שחסר אח' מהן או שטבל אחת והזה שתים שתים והזה אחת הרי אלו פסולות שמנה מתוך שבעה אם הוא הכהן שעשה עמה מלאכה פסולה ואם כהן אחר כשירה שרפה אונן ומחוסר כפוריס כשירה איסי הבבלי אומר מחוסר כפרה פסולה שרפה שלא רחוץ ידים ורגלים פסולה ור"א בר"ש מכשיר שנאמר (שמות ל':כ') בבאם אל אהל מועד ירחצו מים אין קידוש ידים ורגלים אלא לפנים. פי' אינה נפסלת בלילה כדפרישית לעיל מדכתיב למשמרת כדדריש בספרי. הזה בלילה כדפרישית לעיל דחטאת קרייה רחמנא כדדריש בספרי. הזה בכלי פסולה דאצבע כתיב. הזה בשמאל פסולה בספרי יליף ממצורע דכתיב ביה ימנית: שבעה כהנים כאחד פסולה דשבע פעמים כתיב ולא שייך אלא בזה אחר זה והך ברייתא כמאן דמכשיר לעיל פרה בכהן הדיוט דשבעה כהנים גדולים בבת אחת היכי משכחת להו. שחסר אחת מהן כולן מעכבות זו את זו כדדריש בספרי. או שטבל אחת והזה שתים דשיריים שבאצבע פסולין כדפרישית בפרקין דלעיל ובספרי דריש דבעינן על כל הזאה טבילה מדכתיב (במדבר י"ט:ד') מדמה שבע פעמים שחוזר לדם שבע פעמים. ואם כהן אחר כשרה. ומתני' דמשביעית שמינית וחזר והזה שמינית כשרה בכהן אחד: איסי הבבלי אומר מחוסר כפרה פסולה. בריש פרק ב' דזבחים (דף יז:) מפרש טעמייהו:

משנה ג

שלא בעצים. שהצית בגופה של פרה:

כשרה. דלא כתיב עצים אלא ושרף סתם:

הפשיטה ונתחה כשרה. דאת עורה ואת בשרה כתיב (במדבר י״ט:ה׳) רצה בהפשט ונתוח רצה במחובר:

אין מחשבה פוסלת בפרה. ואפי׳ בהזאות חישב כגון שוחט ע"מ להזות מדמה למחר דכי האי גוונא לתנא קמא פסולה דחטאת קרייה רחמנא דדוקא לאכול ולשתות הוא דמכשר דבכל הקרבנות נמי כשר כדתנן בפרק כל הפסולין (זבחים דף לה.) לאכול דבר שאין דרכו לאכול כשר כגון מאכילת מזבח לאדם ור׳ אליעזר לטעמיה דבשלא לשמה נמי מכשר בריש פירקין: תניא בתוספתא [פרק ג] לעולם מרבין לה עצים אמר ר׳ יהודה אף כשהיו מרבין לה לא היו מרבין אלא חבילי אזוב ומפני שאפרו יפה ומרובה פי׳ יפה שאין נעשה פחמין כשאר עצים ובספרי קתני ר׳ יהודה אומר ישרף שלא ימעט לה עצים מרבה הוא לה חבילי אזוב חבילי אזוב יון בשביל לרבות את האפר:

משנה ד

כל העוסקין בפרה אדומה מתחילתה ועד סופה. באחת מכל עבודותיה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף מטמאין בגדים דכתיב (במדבר י״ט:ו׳-ז׳) בעץ ארז ואזוב והשליך אל תוך שרפת הפרה וסמיך ליה וכבס בגדיו הכהן וכתיב בשריפתה (שם) והשורף אותה יכבס בגדיו ותניא בספרי אם המשליך את האזוב מטמא בגדים השורף לא כ"ש מה ת"ל והשורף בא הכתוב ולימדך כל העסוקים בפרה מתחלה ועד סוף שיהו טעונין תכבוסת בגדים וכיבוס בגדים דכתיב גבי אוסף דריש ליה בסיפרי: ופוסלין אותה במלאכה. דתניא בספרי ושחט אותה בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתה וכתיב ושרף את הפרה בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשריפתה הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם פוסלת בשחיטתה לא תיפסל בשריפתה אלא בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בה משעת שחיטתה עד שתעשה אפר:

אירע בה פסול בשחיטתה. לא שנתנבלה דא"כ מטמאה מטעם נבילה אלא בפסול מלאכה דומיא דבהזאתה והוא דקרי ליה בפרק שני דחולין (דף כט:) נתקלקלה בשחיטתה דכיון דשחיטתה בפסול א"כ לא נעשה בה עדיין לשום פרה כלום בכשרות ואפילו למ"ד ישנה לשחיטתה מתחלה ועד סוף לא מטמיא בגדים אבל אירע פסול בהזאה כבר נעשית השחיטה בהכשר:

לעולם מועלין בה. היינו בבשרה דחטאת קרייה רחמנא כדפרשינן בריש פירקין אבל משנעשית אפר אין מועלין בה כדתניא בשילהי התכלת (מנחות דף נא:) חטאת מלמד שמועלין בה היא בה מועלין ואין מועלין באפרה:

ומעשיה ביום. ושריפתה בלילה כדפרישית בריש פירקין:

והמלאכה פוסלת במים. דתניא בספרי אין לי מלאכה פוסלת אלא בפרה במים מניין ת"ל (במדבר י"ט:ט') והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה יכול אפילו קדשו בכלי ת"ל למי נדה כבר הם למי נדה וקדשו היינו שהטילו את האפר: תניא בתוספתא [פ"ג] פרה שאירע בה פסול לפני פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים ר"ש אומר בין לפני פסולה בין לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים מפני שנידונת על שם סופה אמר ר"ש מצאתי חנניא בן גמלא בציידן ואמר לי פרה שאירע בה פסול מהו אמרתי לו לפני פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים אמר לי והלא משמך אמר לי ר' אלעזר בין לפני פסולה בין לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים מפני שנידונת על שם סופה אמרתי לו לא אמרתי אלא בין אמרתי בין לא אמרתי נראין דברי. פי' על שם סופה כיון דנפסלה לבסוף כאילו נפסלה מתחלה: עוד תניא בתוספתא [שם] כל מעשה פרה ביום חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש כל מעשיה באנשים חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש והזייה לעולם אין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין הימנה עד שתעשה אפר כל מעשיה מלאכה פוסלת בהן חוץ מאסיפת אפרה והזיית מימיה. פי' מילוי. המים. קידוש נתינת אפר על המים וקצת קשה דנקט חוץ מאסיפת אפרה ושבק שריפה דכשרה בלילה כדתניא בסיפרי. כל מעשיה באנשים אית דגרסי בכהנים דרבי יהודה פוסל באשה מלקדש לקמן בפ"ה [מ"ד]:

פרק ה

משנה א

להטאת. להניח בו אפר חטאת או מי חטאת:

טובל ולן על הכבשן. מתחיל לשמרן בטהרה שלא יגע בהן עם הארץ מקודם שיצרפו בכבשן דהיא גמר מלאכתן לקבל טומאה כדתנן במס' כלים סוף פרק רביעי:

רבי יהודה אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר. דמהימנינן ליה לעם הארץ אם אומר ששמרו על טהרת חטאת כדאמרינן בריש חומר בקודש (חגיגה דף כד:) דעמי הארץ נאמנין על טהרת יין ושמן כל השנה שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו:

ובתרומה. אם מביא כלי חרס להניח בו תרומה פותח את הכבשן ונוטל ואע"ג שנגמר צירופן ולא שמרן דכיון דעדיין לא נפתח ומלא אבק על גביו לא חיישינן שמא נגע בו עם הארץ דלא החמירו לתרומה:

ר"ש אומר מסדר השני. אהיכא דפתח עם הארץ את הכבשן ונטל הימנו כלים קאי דאין נוטל מסדר הראשון שיד הכל ממשמשין בהן אבל מסדר השני שתחת הראשון שרי ורבי יוסי מחמיר ואסר אף בשר ושרי בסדר שלישי: תניא בתוספתא [רפ"ג] שש מעלות לחטאת ממלאין ומקדשין מי חטאת בכל מקום. מזין מי חטאת ואפר חטאת בכל מקום עם הארץ שאמר טהרתי לחטאת מקבלין אותו. כלים הללו טהורים לחטאת מקבלין הימנו טבל להזות ולא הוזה אוכל בתרומתו לערב ראו בידיו מי חטאת ואפר חטאת עושין על גביו טהרות על גבי בגדיו ועל גבי סנדליו. עם הארץ שהביא כלים לחטאתו חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו הביא לתרומתו אין חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו הביא לחטאתו ולתרומתו של חטאת חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו של תרומה אין חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו חבר שאמר לעם הארץ הביא כלים לחטאתו חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו הביא לתרומתו אין חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו הביא לחטאתו ולתרומתו של חטאת חבר לוקח הימנו בין לו בין לאחר לחטאתו ולתרומתו ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים ושל תרומה אין חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו עם הארץ שאמר כלים הללו לחטאתי ונמלכתי עליהם לתרומתי הואיל ונתייחדו ברשות עם הארץ שעה אחת הרי אלו טמאין המביא כלי חרס לחטאת טובל ולן על הכבשן לן עד שלא טבל ר' מטמא ר' יוסי בר ר' יהודה אומר לן ואח"כ טבל אם לא היה בחזקת המשתמר טמא. לתרומה פותח כבשן ונוטל מצאו פתוח או שנפתח אחד מהן ר"ש אומר מן הסדר השני ר' יוסי אומר מן הסדר השלישי ר"ש בר' יהודה אומר משום ר"ש ב"ש אומרים מן הסדר השלישי וב"ה אומרים מן הסדר השר זו משנה ראשונה רבותינו אמרו פותח ונועל ואינו נמנע והחבר בא אפילו לאחר שלשת ימים ונוטל. גילה חפאים ומצא אבק על גבי כלים הרי זה נוטל ניטל אחד מהן כולן ברשות עם הארץ ממקום ששם משקעין את הנאות בטיט הלבן והחבר עומד על שיקועו העמוד שהוא עומד עליו אינו טמא אלא אותו עמוד בלבד החבר עומד מלמעלה ועם הארץ עומד מלמטה שולה ונותן לו נאמן עם הארץ לומר לא טימאתי מפני שהוא בחזקת המשתמר. פי' ממלאין ומקדשין בכל מקום כדתנן בפירקין בכל הכלים מקדשין ואפילו תלוש ולבסוף חיברו כגון שוקת של אבן שהיה תלוש וחיברו וכן הזאה. מקבלים אותו שהכל נאמנין על החטאת. אוכל בתרומתו לערב דטבל לחטאת

הוחזק לתרומה. ראו בידיו מי חטאת ואפר חטאת לא במקודשין דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה טמא אלא אוחז בידיו המים בפני עצמן והאפר בפני עצמן שרוצה לקדש. עושין על גביו טהרות דמחזקינן ליה בטהור לו ולבגדיו וסנדליו: לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו דטהור לחמור טהור לקל. אין חבר לוקח הימנו לחטאתו ולתרומתו דאתרומה לא מהימן. הביא לחטאתו ולתרומתו ב' כלים הביא ואמר זה לחטאת וזה לתרומ' ואע"ג דמדרישא שמעינן דאחטאת מהימן אתרומ' לא מהימן סד"א כיון דהביאם יחד מגו דמהימן אחטאת מהימן נמי אתרומה דאגב של חטאת נזהר בשמירתו של תרומה אי נמי דלא תימא איפכא דמתוך שלא נזהר בשל תרומה משום דתרומה קילא ליה לא נזהר בשל חטאת. חבר שאמר לע"ה איצטריך לאשמועינן דלא תימא בהביא מעצמו סתם הוא דהימנוה חכמים כדפי' לעיל שלא יהא כל אחד ואחד הולך ושורף פרה אדומה לעצמו אבל לכתחלה לא סמכינן עליה למימר ליה להביא ועוד דבסתמא לא זהירי וכשאמר לו חבר להביא הוה ליה כמו פותח פיו לאלם וכי אמר לו עם הארץ דיש לו הוה אמינא דילמא שקורי קא משקר אלא א"כ אומר מעצמו. הביא לחטאתו ולתרומתו איצטריך למיתני משום דמוסיף על דבריו שהביא גם לתרומה ס"ד אמינא דאיערומי קא מערים ולא מהימן כלל. ובלבד שלא יערים שלא יאמר כן מפני שאין יכול למוכרה: ושש מעלות דחטאת. המעלה הראשונה טבל לחטאת אוכל בתרומה לערב. המעלה השניה ראו בידיו מי חטאת עושים על גביו טהרות אבל ראו בידיו תרומה לא: המעלה שלישית עם הארץ שהביא כלי לחטאת לוקח הימנו לחטאת ולתרומה. המעלה רביעית הביא לחטאת ולתרומה. המעלה החמישית חבר שאמר לעם הארץ. המעלה הששית הביא לחטאת ולתרומה של חטאת חבר לוקח הימנו בין לו בין לאחר הרי שש מעלות החטאת על התרומה: לן עד שלא טבל מטמא ואפי' הניח שם שומר כשהלך לטבול. גילה חפאים מלשון (כלים פט"ז) חיפר הכלים והמחפה בכלאי' (מכות דף כא:) מכסה תרגום חופאה שדרך לכסות הכבשן וגילהו עם הארץ ומצא החבר אבק ע"ג הכלים. מקום ששם משקעין את הנאות בטיט הלבן יש מקום בכבשן ששם משקעים אותן והחבר עומד על שיקועו ושומר אותו שלא יגע בהם עם הארץ לפי שרוצה לקנות מהן ואינו חושש באחרות והקדירות מסודרות שם זו על זו עשויות כמין עמוד כי ההיא דתניא בתוספתא דאהלות [פ"י] עמוד של קדירות העומד בתוך הבית. וכשבא עם הארץ ליטול מן המשוקעות ליתן לחבר הבא לקנות ממנו עומד על עמוד אחד של קדירות ואותו עמוד לבדו שהוא עומד עליו טמא. שולה ונותן לו אין עם הארץ נוטלם בידו שלא

יטמאם אלא על ידי דבר אחר שאין מקבל טומאה נוטלם ונותנם לחבר ולהכי נקט שולה ולא נקט נוטל מלשון [שבת דף קז:] השולה דגים מן הים:

משנה ב

המטביל כלים לחטאת. כגון כלי שטף למלאות בו מים ולקדשן באפר:

במים שאינן ראויין לקדש. שהטבילו במי מקוה שאינן מים חיים:

צריך לנגב. פן יתערבו שאינם ראויין בראויין אבל אם הטבילו במים חיים הראויין לקדש אין צריך לנגב:

ואם לאסוף לתוכו מים מקודשין. שהטבילו להכניס לתוכו שכבר נתקדשו באפר אפילו הטבילו במים חיים צריך לנגב שלא יתערבו שאינן מקודשין במקודשין ותנן לקמן (פ"ט מ"א) צלוחית של חטאת שנפל לתוכה מים פסולה:

משנה ג

קרויה. דלעת חקוקה שניטל בני מעיה:

שהטבילוה מעלה בעלמא לחטאת ולא משום טומאה דחדשה היא ולא נטמאה מעולם:

במים שאין ראויין לקדש מקדשים בה. לאחר שנגבה ולא חיישינן שמא בלעה מים שאין ראויין לקדש ותחזור ותפלוט:

נטמאת אין מקדשין בה אף על פי שחזר והטבילה דחיישינן שמא תפלוט משקין טמאין הבלועים בה דקא סברי רבנן דמחמרינן במים טמאים יותר מבמים שאין ראויין לקדש ור' יהושע משוה מידותיו דאי חיישת הכא והכא תיחוש ואי לא חיישת הכא והכא לא תיחוש:

בין כך ובין כך. בין בתחלה כשהטבילה במים שאין ראויין לקדש וניגבה בין בסוף כשנטמאת והטבילה אפילו בראויין לקדש וניגבה. לא יוסיף לתוכה מים מקודשין דחיישינן שמא תפליט: תניא בתוספתא [פ"ד] מילא דלי לשתות וחישב עליו עד שלא הגיע למים יערה וצריך לנגב ואם משהגיע למים חישב עליו יערה ואין צריך לנגב רשב"ג אומר אף צריך לערות שלשל דלי למלאת ונפסק החבל מידו אם עד שלא הגיע למים חישב עליו מערה וצריך לנגב עודהו במים וחישב עליו מערה ואין צריך לנגב רבן שמעון בן גמליאל אומר (אף) אין צריך לערות. פי' מילא דלי לשתות וחישב עליו עד שלא הגיע למים כולה חדא מילתא היא שחישב על מילוי זה לשתות עד שלא הגיע למים אבל תחלה היה רוצה למלאת לחטאת ונמלך לשתות. עד שלא הגיע למים יערה וצריך לנגב דכיון דנמלך עד שלא הגיע למים (למים) איפסלו להו: ואם משהגיע למים חישב לשתות לא פסלה מחשבה אלא דמחמרי רבנן לערות גזירה אטו מחשבה דקודם שהגיע

ולענין לנגב לא גזרו ור"ש בן גמליאל לא גזר כלל ואפילו לערות א"צ: שלשל דלי למלאת לחטאת ונפסק החבל עד שלא הגיע דלי למים פסול מילוי זה דלא הוי מכח אדם אבל משהגיע למים נפסק הוי מילוי מכח אדם וכשר וטעמייהו בסיפא כמו ברישא דפליגי אי גזרינן משהגיע אטו לא הגיע:

משנה ד

שפופרת. של קנה:

שחתכה לחטאת. אפילו חתכה חבר: ר' אליעזר אומר יטביל מיד. ואיכא היכרא לצדוקים כדמפרש בפרק חומר בקודש (חגיגה דף כג.) משום דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש משום צינורא דעם הארץ דדילמא בשעת חתיכה עדיין לחה היא ואע"ג דטבילה אין הערב שמש לא מ"מ איכא היכרא משום דלגבי חטאת עשאוה כטמא מת בשביעי שלו ומטמא אדם וכלים דחותכה (והטבילה) טעונה טבילה ואם איתא דפרה היתה צריכה הערב שמש גם זו היתה צריכה: ורבי יהושע אומר יטמא. ויטביל דבענין אתר ליכא היכרא כיון דכלים הנגמרים בטהרה לא בעי הערב שמש לקדש:

הכל כשירים לקדש. כל הטהורים כשרים להשליך האפר ע"ג המים ואפילו אשה: רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה. ביבמות בפרק הערל (יבמות דף עב:) מפרש טעמייהו מקראי דכתיב ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ובתר אסיפת אפרה כתיבא הך עבודה דקידוש ואין עבודה מפסקת בינתים ת"ק סבר הנך דפסולין באסיפה פסולין בקידוש ואמרינן בפרק טרף בקלפי (יומא דף מג.) ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח איש להכשיר את הזר טהור ואפילו אשה והניח מי שיש בו דעת להניח יצא חרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח ואהני קאי ולקחו דבתריה ובקונטרס לא כוון יפה בפ' הערל (יבמות דף עב:) ואגב ריהטיה לא דק ור' יהודה סבר א"כ דההיא דאסיפה נקט לגבי קידוש ליכתוב ולקח לטמא כי היכי דכתיב באסיפה לשון יחיד ומאי ולקחו דאפילו הנך דפסולין התם כגון קטן כשרים הכא אבל אשה לא דכתיב ונתן לא ונתנה: תניא בתוספתא [פ"ד] שפופרת שחתכה לחטאת רבי אליעזר אומר יטמא ואין צריך להטביל ר' יהושע אומר יטמא ויטביל כנס לתוכה מי חטאת ואפר חטאת עד שלא יטבילנה טמאין ר"ש מטהר ומעשה באחד שחתך שפופרת בבית שערים והיה ר"ש מטהר וחכמים מטמאין הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן ור' יהודה מכשיר בקטן רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר חרש שוטה וקטן שקדשן ואחרים רואין אותן קידושן כשר טומטום קידושו פסול מפני שהוא ספק ערל והערל פסול מלקדש אנדרוגינוס קידושו

כשר ורבי יהודה פוסל מפני שהוא ספק אשה ואשה פסולה מלקדש. פירוש יטמא ואין צריך להטביל גירסא משובשת היא זו אלא הכי תניא יטביל ואין צריך לטמא כדתנן יטביל מיד:

משנה ה

בכל הכלים מקדשין. בין של עץ בין של עצם בין של זכוכית ואפילו בכלי גללים דלא חשיבי כלי לענין טומאה לא מד"ת ולא מדברי סופרים: ולא בשוליהמחץ. אם חזר ותקנן ממלאין בהן ומקדשין בהן כדתניא בתוספתא (ב"ק פ"ז) דכלים:

שאין מצילין מיד כלי חרס. כלומר ואין מצילין לענין תוך תוכו אלא כלים ודכוותה תנן בפ"ב דכתובות (דף כז.) שכתוב ברוב ספרים שאין אדם נאמן על עצמו ופירושו כמו ואין אדם נאמן על עצמו וכה"ג בפרק קמא דביצה (דף ב.) דתנן שאפר הכירה מוכן הוא ואמר רבא (דף ח.) בגמ' הכי קאמר ואפר הכירה מוכן הוא: תניא בתוספת' [פ"ד] שולי כלי עץ כלי עצם כלי זכוכית אין מקדשין בהם מגופה שהתקינה לכלי כשרה לקדש בה:

משנה ו

ביצת היוצרים. כמו ביצים של יוצר דפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף עד:) פירש בערוך כל כלי שמתחילין עושי כלי חרס לעשותו עושין תחלה החומר עגול צורת ביצה ויש בו בית קיבול כשרה לקדש בו מי חטאת: רבי יוסי פוסל. דלא חשיב ליה כלי:

וחכמים פוסלין. בביצת הנעמית קתני בתוספתא [פ"ד] דכשירה לקדש בה והיא בת היענה דמתרגמינן (ויקרא י"א:ט"ז) בת נעמיתא:

משנה ז

השוקת שבסלע. שוקת היא אבן חלולה שעל שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה בהמות והכא מיירי בסלע מחובר שחקקו אין נחשב כלי הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש ואפילו היה תלוש אלא שקבעו ולבסוף חקקו כדאמר בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סה:) גבי צינור:

ואינה צריכה צמיד פתיל. דאי יש בה טפח על טפח על רום טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בבית מה שבתוכה טהור כמו ביב שהוא קמור בפרק שלישי דאהלות ואפילו יש ביציאתו פותח טפח אלא שמכוסה בנסר מציל ולא בעי צמיד פתיל כיון דלאו כלי הוא כדתנן גבי בור ודות בפ"ה דאהלות [מ"ו]:

מפני שאינם עגולים כלי. כלומר שאין כלי מסבב את המים דנקב של מטה מבטלו מתורת כלי ואפילו תלוש דסתימה של סמרטוט לא משויא ליה כלי אבל כשהנקב מן הצד יש תורת כלי עליו ומקדשין מים שבתוכה שהכלי מסבבם והיינו עגולים כלי: תניא

בתוספתא [פ"ד] בין החוקק באמת המים בין בית קבלה אע"פ שתלשוה מים וחברוה אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין הימנה ואינה צריכה צמיד פתיל תלשה וחיברה וחישב עליה אחר תלישה ממלאין בה ומקדשין בה ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת המקוה. מעיין היורד למכתשת ומבקש לקדש בה מפסיק ומנגב וחוזר וממשיך אמת המים ומקדש. פי' בין החוקק אמת המים כגון גומא שבסלע בין שחקקוה מים כדכתיב (איוב י"ד:י"ט) אבנים שחקו מים: בין בית קבלה. שחקקה אדם לשם קבלה אע"פ שאחר שנחקקה תלשוה מים וחזרו וחברוה כגון דלא חישב עליה לשם כלי אין תורת כלי עליה והרי היא כלא נתלשה: ואין צריכה צמיד פתיל דלא בעינן צמיד פתיל אלא לכלי וכיון דלאו כלי היא הרי היא כביב שהוא קמור תחת הבית דתנן בפרק שלישי דאהלות דאם יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בבית מה שבתוכו טהור אבל אם משנתלשה חישב עליה יש עליה תורת כלי. מפסיק ומנגב דבעינן מילוי מכח אדם לכך מפסיק המעיין ומנגב המכתשת וממשיך אחרי כן הוי מכח אדם. עשה לה עטרה של טיט אתלושה קאי שעשה לה מוסף של טיט. והלכו המים לשם פסולין דאין המושב נחשב כלי אלא א"כ היה בריא שאם ינטל השוקת לא יפרד הימנה: תניא בתוספתא (פ"ד) ר' יהודה אומר משום ר"א עשה לה עטרה של טיט כדי שילכו מים לשם בין שניטלת עמה בין שאינה ניטלת עמה כשרה. השוקת של טיט אם ניטלת עמה כשרה ואם לאו פסולה: פי' כדי שילכו מים לשם עטרה זו לא לקבל המים אלא להמשיך המים לשוקת שלא יתפשטו על פני הארץ וילכו לשוקת ובאותה עטרה לא חיישינן בניטלת ולא שיהא לה תורת כלי דאינו מקדש בה אלא שיבאו מכח אדם והיינו מכח אדם שעל ידי עטרה באים לשוקת. השוקת של טיט אבן שאין בה חקק אלא עשה עליה עטרה של טיט ונעשית שוקת. אם ניטלת עמה כשרה כדתנן:

משנה ח

או שהיו מים צפין על גביהן. כגון שכותל האמצעי שמפסיק בין שתי השקתות נמוך משאר הכותלים כקליפת השום דכשנתמלאו שתיהן עד ראש המחיצות החיצונות מים צפין על פני האמצעית כקליפת השום:

משנה ט

המים שביניהן. שבין שתי עריבות ושבין סדק של שוקת אבל שאר המים מקודשים אלא דאותן שבסדק לא נכנס הקידוש בהן ובתוספתא (ספ"ד) קתני שהמים שבסדק אינן אגודי' בכלי אבל כשעשאן בסיד ויכולות להנטל נחשבין המים שביניהם כצרורין בתוכן

ולישנא דתוספ' משמע דכל המים אינן מקודשין כלל ולא יתכן דאם כן הוה ליה למיתני פסולין וצריך לדחוק בלשון התוספתא לפי הענין שפירשתי:

גפסים. מין סיד: תניא בתוספתא [שם] שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת שנחלקה אמר רבי יוסי בזו ההלכה קפצתי לפני רבי עקיבא אמרתי לפניו שתיהן אינן מקודשות שהמים שבסדק אינן אגודים בכלי:

פרק ו

משנה א

המקדש מי חטאת. באפרן נתינת אפר על גב מים קרי קידוש בכולה מכילתין כדתנן בפירקין היה קידוש צף על פני המים:

ואחר כך נפל לשוקת פסול. דבעינן מכח אדם לשוקת דולקחו ונתן כתיב (במדבר יט) ובשותת איירי שלא ניתן מכח נפילה ראשונה אלא מעצמו חוזר ושותת מידו לשוקת דאי מכחו ניתן כשר כדמוכח בפרק אלו הן הנשרפין (דף עז:) גבי זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה:

נפל מן השפופרת לשוקת פסול. הא הפילו הוא כשר כדאמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה דף לו.) דנתינה על ידי דבר אחר שמה נתינה:

נטל. אפר מן השפופרת וכסה תחלה השפופרת או שהגיף את הדלת ועדיין האפר בידו ולא קידש הקידוש כשר דהיינו האפר שבידו:

והמים פסולין. שנעשית מלאכה עם המים ותנן לעיל פ' ד' והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר:

זקפה בארץ פסול. האפר דכתיב (במדבר יט) למשמרת ואין זה זה למשמרת:

לתוך. ידו כשר. דאיפשר לשומרו ולמשמרת הוא: תניא בתוספתא [רפ"ה] ההולך לקדש הרי זה נוטל מפתח ופותח קורדום וחופר סולם ומוליך ממקום למקום וכשר מפני שהוא עוסק עם הקידוש ואם משהוצי' את האפר הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעושה עמו מלאכה קירסם עלה זית אם בשביל שיכנס בשפופרת כשר ואם בשביל שתחזיק אפר הרבה פסול זקפה בארץ או שנתנה לעומדים בצדו אם יש שם שומרים כשר ואם אין שם שומרים פסול. פי' מפני שהוא עוסק עם הקידוש כלומר עסק זה עם האפר שבשפופרת ולא עם המים דאין נחשבת מלאכה שעושה עם האפר כאילו היא עם המים אלא משעה שהוציא את האפר לקדש: פסול מפני שעושה עמו מלאכה. כלומר פסול המלוי של מים אבל האפר כשר כדתנן. קירסם עלי זית להכניסו בשפופרת

ולנענע האפר שבתוכו להוציא מקצתו לא חשיב מלאכה וכשר המלוי דהיינו המים ואם בשביל שתחזיק השפופרת אפר הרבה כגון שהעלים ארוכים וסיבבן סביב לשפופרת וראשם בפנים וכלן לחוץ והכניס אפר עד למעלה פסול המילוי דהיינו המים דחשיבא זו מלאכה:

משנה ב

היה קידוש צף על פני המים. ששם על המים אפר הרבה נוטל מאותו אפר ומקדש בו מים אחרים ואפילו באותו שנגע במים מקדש וחוזר ומקדש כמה פעמים אלא שמנגבו: זילף את המים. כגון שקדש המים והזה מהן על האדם ועל הכלים עד שכלו כל המים המקודשים והאפר נשאר בשולי הכלי: תניא בתוספתא [פ"ה] נטל את האפר וראהו שהוא מרובה והחזירו כשר נתן את האפר וראהו שהוא מרובה נוטל הימנו והולך ומקדש במקום אחר נשבה הרוח את האפר על גבי המים מנגבו ומקדש בו וכשר נתנו לקדש ר"מ ור"ש אומרים מנגב ומקדש וחכ"א כל שנגע במים אין מקדשין בו זילף בידיו וברגליו ובחרסין של שוקת פסול מפני שלא נתמלא ובכלי אבל חבית שנשבר' וזילפה בידיו וברגליו ובחרסין של שוקת כשר מפני שנתמלאו בכלי נתן את האפר ואח"כ נתן את המים פסול ור"ש מכשיר ומודה ר"ש שאם נתן את המים ואח"כ נתן את האפר וראהו שהוא מרובה והוסיף עליו מים אחרים צריך קידוש שני שאין מי חטאת עושין מי חטאת אלא מתן אפר היה עומד ומקדש והרתית או שעף או שדחפו חבירו או שדחפתו הרוח ובא אחר וקידש הרי זה פסול שנא' ולקחו לטמא עד שיהא מתכוין למלוי ולקידוש ולהזאה. פי' והחזירו לשפופרת כשר המלוי דחזרת אפר לשפופרת לאו מלאכה היא. מנגבו ומקדש בו ובהא מודו רבנן דלא פליגי אלא בנתנו לקדש דאין חוזר ומקדש בו כיון שנגע במים אבל האי הרוח נתנו ואין קידוש הרוח קידוש. זילף הזה מן המים שעומדין ע"ג המים שבתוך השוקת כשר מה שהזה. נתן את האפר ואח"כ נתן את המים פסול דבעינן מלוי מים תחלה כדדריש בפרק שני דסוטה (דף טז:) ובפ"ק דתמורה (דף יב:). עף לשון עייפות כדכתיב (ישעיהו ח':כ"ג) כי לא מועף לאשר מוצק לה. ובא אחר וקדש כלומר או בא אחר וקדש שלא נתכוין לקדש וכן כולם לא נתכוונו ולכך קדושם פסול:

משנה ג

טפי. פך קטן שפיו צר ואין בו כשפופרת הנאד:

מקודשין. וכשרין להזותן:

היה ספוג. בתוך השוקת המקודשת:

פסולין. דאין מים שבספוג מקודשין:

יזלף. מזה מן מי השוקת עד שמגיע קרוב לספוג דמי הספוג אינן מקודשין שלא נכנס הקידוש לתוכן:

נגע בספוג. נסחטין מי הספוג לתוך השוקת ונתערבו בהן ולכך פסולין ובפרק הוציאו לו (יומא דף נח.) דייק מהכא דהניח סיב בתוך המזרק וקבל בו את הדם אינו חוצץ כי היכי דלא חייץ הכא ספוג בקידוש דלא פסיל אלא הנבלעין בתוכו ובקונטרס פי' שם דבשעת מלוי היה ספוג בשוקת ונפסלין מים הבלועין בספוג משום מים חיים אל כלי אבל מים שבשוקת כשרים דלא חייץ ופירש כיצד הוא עושה כשבא ליטול את המים וליתנה בצלוחית ובשפופרת זולף וגומר את כל המים אשר בשוקת עד שמגיע לספוג זולף שואב עד המיצו אגוטי"ר בלע"ז וכדאמרינן במו"ק (דף יא:) וגומר כדרכו ולפירוש הקונטרס קשה דהמקדש בשוקת קתני ולא קתני הממלא:

משנה ד

נתן ידו או רגלו. קילוח היורד מהר מעוקם שמשפע ועולה ואין הקילוח יורד לחבית ונתן ידו למעלה בראשו לעשותה כעין צינור כדי שיעברו מים דרך ידו לחבית של קידוש וכן עלי ירקות הראויין לאכילה ומקבלין טומאה פסולין המים כדילפי' בפרק שני דזבחים (דף כה:) דכתיב מקוה מים יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא דאע"ג דהאי קרא גבי מקוה כתיב ילפינן מיניה כל הויות דהכי משמע הוייתן של מים המטהרין ע"י טהרה תהא כשאתה מהוה אותן להיות מקוה או קידוש הוי מהוה אותן ע"י דבר שאינו מקבל טומאה:

משנה ה

המפנה את המעין לתוך הגת. גומא היא בקרקע צורת גת ועשה חריץ מן המעין לתוכה והמשיך לה מי המעיין והפסיקן:

או לתוך הגבים. רקק מים מלשון (ישעיהו ל"ג:ד') כמשק גבים שוקק בו:

ופסולין לזבים. דלאו מים חיים נינהו כיון דהפסיקן:

ולקדש בהם מי חטאת. דנעשו מי מקוה ולא דמי למים שהמשיך מן המעיין לחבית בעלי קנים דגת וגבים לאו כלים נינהו:

פרק ז

משנה א

לקדשן ה' קידושין. כל חבית וחבית בפני עצמה:

לקדשן קידוש אחד. לערות כל חמשתן לתוך כלי גדול ולקדש הכל בבת אחת:

אין כשר אלא אחרון. שהוא פוסל על ידי כולן דמה שנתמלא אחריהם נעשה עליהם מלאכה לפסלן אע"פ שאם מחחלה מלאן לקדשן קידוש אחד לא היו פוסלין זה על זה שהממלא וחוזר וממלא אפי' מאה על דעת לקדש הכל כאחד כשר שצריך להזות על כלים הרבה ובענין אחר אי אפשר מ"מ השתא דמלאן תחלה לשם חמשה קידושין פסל האחרון ע"י כולם מטעם מלאכה:

ונמלך לקדשן חמשה קידושין. שקדש זו לעצמה וזו לעצמה: אין כשר אלא זה שקידש ראשון. לפי שהקידוש ראשון חשוב מלאכה לאחרים שהיו ממולאין ולא ניתן לתוכן אפר ועד שיתן את האפר מלאכה פוסלת במים כדתנן לעיל בסוף פרק ד':

קדש לך את אלו. אמלאן לקדשן קידוש אחד קאי:

אין כשר אלא ראשון. דכיון שנתן לו נעשו שלו וכאילו מלאן הוא והקידוש שקידש ראשון תשיב מלאכה לפסול כל האחרים:

קדש לי את אלו כולן כשרים. כי הממלא לא עשה מלאכה והמקדש אין המים שלו שיפסלו האחרים על ידו: תניא בתוספתא [רפ"ו] יחיד שמילא חמש חביות לקדשן קידוש אחד היה מוציא כל אחת ואחת ושופך אע"פ שהגיף את הדלת כשר מפני שהוא עוסק עם הקידוש ואם משהוציא את האחרונה הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעושה עמו מלאכה ויש אומרים לא פסל אלא מה שבידו בלבד: לקדשן חמשה קידושין היה מוציא לכל אחת ואחת ושופך אם יש שם שומרים זו שהגיף את הדלת עמה כשרה זו שלא הגיף את הדלת עמה פסולה. פי' מפני שהוא עוסק עם הקידוש דכל זמן שלא הוציא כל המים שבדעתו לקדש יחד אין המלאכה פוסלת: שומרי' וכל אחד היה שומר מי המילוי. שלא הגיף את הדלת עמה אלא אתריה פסולה שעשה מלאכה:

משנה ג

אם לו פסול. אם הקידוש שלו פסול דשמא המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים: ואם לאחר. הוא הקידוש כשר שהרי בעל המים לא עשה מלאכה:

המקדש לו ולאחר. כלומר כאחת א"נ קידש לחבירו קודם שלו פסול דקידוש של חבירו נחשב מלאכה לפסול מימיו: שניהם כשרים. שאין המים שלו:

משנה ד

קדש לי ואקדש לך. כל אחד מילא מים לעצמו ובא זה וקידש מימיו של זה וזה קידש מימיו של זה אותו שקידש ראשון כשר מה שקידש לחבירו דחבירו לא עשה מלאכה עד אחר שנתקדשו מימיו ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת אבל מה שקידש השני לראשון פסול שהראשון פסלה במה שקידש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו:

מלא לי ואמלא לך האחרון כשר. המים שנתמלאו באחרונה כשרים כלומר כשר המילוי האחרון אבל מילוי ראשון פסול שניתנו לשני ופסלם במלאכה במילוי שמילא לחבירו:
קדש לי ואמלא לך. שהיו לו מים ממולאי' ואמר לחבירו קדש לי מימי ואח"כ אמלא לך:
שניהם כשרין. דאין מלאכה פוסלת לאחר קידוש וזה נמי שנתמלאו לו המים מימיו כשרין דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה:
מלא לי ואקדש לך. שהאחד היו לו מים ממולאים ואמר לו זה מלא לי תחלה ואח"כ אקדש לך:
שניהם פסולין. זה שמילא עד שלא נתקדשו מימיו וזה שקידש לחבירו משנתמלאו מימיו: תניא בתוספתא [פ"ה] מילא לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו קידש לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו מילא וקידש קידש ומילא לעצמו בשתי ידיו כאחת כולן פסולין מילא לאחר באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול מילא וקדש קדש ומילא לאח' בשתי ידיו כאחת אם לו כשר אם לאחר פסול אר"ש אימתי בזמן שיש שם שומרים אם אין שם שומרים קידש לאחרים כקידש לעצמו מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד פסול בשני קידושין כשר קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין מילא לאחד בשתי ידיו כאחת בין בקידוש א' בין בשני קידושין כשר מילא וקדש בשתי ידיו כאחד הקידוש כשר והמילוי פסול. זה הכלל כל מלאכה שיש עמה מילוי בין לו בין לאחר פסול וכל מלאכה שאין בה מילוי שלו פסול ושל אחר כשר כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרים בין שאין שם שומרים פסול דבר שבידו ולא עשה מלאכה אם יש שם שומרים כשר אין שם שומרים פסול מילא לו ולאחר בשתי ידיו כאחד כולן פסולין קידש לו ולאחר בשתי ידיו כאחד שלו פסול ושל חבירו כשר קידש לו ומילא לאחר בשתי ידיו כאחת שניהן פסולין מילא לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה הראשון פסול והשני כשר קידש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה שניהם פסולין מילא וקידש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה שניהם כשרין מילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה קידש לאחר בב' ידיו זה אחר זה מילא וקידש קידש ומילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה כולן כשרין מילא לו ולאחר בשתי ידיו זה אחר זה שלו פסול ושל חבירו כשר קידש לו ולאחר בשתי ידיו זה אחר זה שלו כשר ושל חבירו פסול מילא לו וקידש לאחר בשתי ידיו זה אחר זה שניהן פסולין קידש לו ומילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה שניהם כשרין מלא לי ומלא לך קדש לי וקדש לך כולם כשרין מלאם לי וקדשם לי אמלאם לך ואקדשם לך כולם פסולין

מלא לי ומלא לך קדש לי ואקדש לך הראשון והאחרון פסול והאמצעי כשר מלא לי ואמלא לך קדש לי ואקדש לך הראשון והאחרון כשר והאמצעי פסול ויש אומרים כולן כשרים: פי' מילא לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול אפי' בזה אחר זה: קידש לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו על כרחין האי אבאחת קאי דמלאכה שאחר קידוש כשר והכא בשעשה באחת ונפסל הקידוש משום דהתחיל במלאכה קודם שנגמר הקידוש ועוד משום דאי אפשר לצמצם ושמא קדמה מלאכה לקידוש: מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחד בכלי אחד איירי שבידו אחת מילאהו וביד אחרת נתן בו אפר ומיפסל משום דבעינן מילוי קודם קידוש וכאן שמא האפר קדם ומיהו כיון דאיירי באחת לא היה צריך למיתני תרתי אלא משום דפעמים מתחיל למלאות ומטיל אפר קודם שנגמר המילוי ופעמים מטיל אפר תחלה וממלא קודם שנגמרה נתינת האפר. מילא לאחר באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול ברוב ספרים לא כתיב לא פסול ולא כשר ואפשר להיות פסול דאם בזה אחר זה כשר דכיון דמילא לחבירו מלאכה שהממלא עושה אחרי כן לא פסלה ואם בבת אחת פסול דמלאכה שעם המילוי פוסלת בין לו בין לאחר. מילא וקידש גרסינן ולא גרסינן קידש ומילא ולא גרסינן נמי בשתי ידיו כאחת דבזה אחר זה איירי שמילא את הכלי והטיל בו אפר אם לו היה הקידוש כשר שכך עושין ממלאין ואח"כ מקדשין ואם לאחר היה הקידוש כיון שמילא לעצמו מה שקידש לאחר נחשב מלאכה לפסול מילוי שלו אע"פ שבאותו מילוי עצמו היה הקידוש לאחר: אמר ר' שמעון אימתי בזמן שיש שם שומרים שהיו שומרים לו המים כשהלך להביא את האפר לקדש אבל אם אין שם שומרים שישמרו המים לממלא אלא זה האחר שנעשה הקידוש בשבילו כשר כאילו היה הקידוש לעצמו דהרי היה צריך לשמירתו של זה שלא יפסלו מימיו. מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחת פסול בב' קידושין כשר איפכא הוה מסתברא בקידוש אחת כשר דמילא ב' חביות לקדשן קידוש אחד אפילו בזה אחר זה כשר בשני קידושין פסול דהא בזה אחר זה קתני סיפא הראשון פסול והשני כשר והשתא דבבת אחת לא ידיע הי מינייהו קדי' ושניהם פסולין שהאחרון נעשה מלאכה לראשון הואיל ומילא לקדש שני קידושין אע"ג דלעצמו ואם באנו ליישב גירסת הספרים יש לפרש דהכי קאמר בקידוש אחד פסול כלומר שלא קידש כי אם אחת מן החביות דאיגלאי מילתא דאחרת לא לקדוש נתמלאת ופוסלת חבירתה. בב' קידושין שנתקדשו שתי החביות כשר וכגון שקדשן שתיהן בקידוש אחד אי נמי בשני קידושין וכגון שקידשן אתר ולעולם בנתמלאו על מנת לקדש קידוש אחד ועוד יש לפרש דאפילו על מנת לקדשן שני קידושין כיון דבבת אחת מלאן לעצמו כשר דלא פסלינן

אלא בזה אחר זה דוקא אע"ג דגבי מילא לו ולאחר פסלינן בסיפא בבת אחת מאחר דזה אחר זה נחשב מלאכה לעצמו שאני: קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקדוש אחד כשר שבחבית אחת הטיל אפר בשתי ידיו: בשני קדושין של שתי חביות הטיל אפר פסול אפילו המילוי האחרון דאימור קידוש הראשון קדוש ופסלו משום מלאכה: מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין על חנם נקט תרתי כיון דקתני כאחד ויש לפרש כדפרישית לעיל משום דזימנין דמתחיל הקידוש וזימנין מתחיל המילוי ומיירי כגון שמילא חבית זו וקידש חבית אחרת ולכך שניהן פסולין דלא ידעינא הי מינייהו קדי' דאם מילוי השני קדם לקידוש הראשון שניהם פסולין דמילוי השני פסל מילוי הראשון וקידוש הראשון פסל מילוי השני. מלא לאחר בשתי ידיו כאחת בין בקידוש אחד בין בשני קדושין כשר אי איפשר לפרש בקידוש אחד דהכא כי ההיא דלעיל שלא קידש אלא חבית אחת אלא כלומר בין מלאן לקדש קידוש אחד בין מלאן לקדש שני קידושין כשר ולא דמי לממלא לשנים כאחת דלרבנן לעיל שניהן פסולין דלאדם אחר שאני ולא דמי נמי למילא לעצמו שחילקנו בין ממלא לקדש קידוש אחד לממלא לקדש שני קידושין דדין הוא בממלא לעצמו שיש חשיבות במחשבתו לפסול ולהכשיר אבל מחשבה בממלא לצורך אחר לא חשיבא ולא שמה מחשבה לפי שיבא חבירו ויבטל את מחשבתו וכלא חישב כלל דמי ומיסתברא דכל שכן לעצמו ואם כן הא דמשמע הכא דדוקא לאחר אבל לעצמו לא בקידוש אחד הוא דחלוקין דלעצמו פסול ולאחר כשר ולא כמו שפירשתי לעיל שלא נתקדש כי אם אחת מן החביות דאם כן מאי שנא לעצמו מאי שנא לאחר וצריך להתיישב בדבר. מילא וקידש בשתי ידיו כאחת הקידוש כשר והמלוי פסול בעושה לאחר איירי דבעל המים לא עשה מלאכה והמילוי פסול דהממלא עשה מלאכה שקידש. וכל מלאכה שאין עמה מילוי כלומר שאין המלאכה עם המילוי אלא לאחר שמילא עשה מלאכה הממלא קודם קידוש: שלו פסול כלומר עם המלוי שלא פסלתו מלאכה שאחריו. ושל אחר שנעשה אותו מילוי לאחר כשר דמכיון שמילאהו שוב אין נפסל במלאכה שהממלא אותו אחר כך: כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרין בין שאין שם שומרין פסול משום מלאכה שעשה: ודבר שבידו ולא עשה מלאכה אם יש שם שומרין כשר דכיון שנתכוון לשמרו או הוא או אחר: ואם אין שם שומרין פסול משום היסח הדעת דפוסל במי חטאת כדאיתא בפרק הניזקין (גיטין דף נג:). מילא לו ולאחר. הייע מתני': קידש לו ולאחר. היינו מתני': קידש לו ומילא לאחר בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין קידוש דידיה משום מילוי דלחבירו שמא קדם ומילא דחבריה משום קידוש דידיה שעם המילוי. קידש ומילא לעצמו זה אחר זה שניהם פסולין

הטיל אפר בחבית ואחר כך מילאהו מים ובעינן מים תחלה ולא הוה שייך למתני שניהם אי לאו משום דעשה בזה אחר זה: מילא וקידש בשתי ידיו זה אחר זה היינו כמצותו. כולם כשרים פשוטים הם. מילא לו ולאחר בזה אחר זה פשוט הוא. קידש לו ולאחר בזה אחר זה של חבירו פסול דבעוד שהיה מקדש שלו עומד של חבירו בלא שימור כדתני לעיל אין שם שומרין פסול. מילא לו וקידש לאחר בזה אחר זה שניהן פסולין מילוי שלו משום קידוש של חבירו וקידוש של חבירו משום דעמד בלא שימור בעוד שהיה ממלא. קידש לו ומילא לאחר בזה אחר זה שניהן כשרים פשוט הוא: מלא לי ואמלא לך מכאן עד סוף הברייתא צריך להתיישב בדבר:

משנה ה

באסל. במוט וישאוהו במוט בשנים תרגום ירושלמי באסל מלשון (איוב כח) לא תסולה. דרך שואבי מים שנותנין מוט על כתיפם וכד אחד תלוי במוט בראשו מלפניו וכד שני מלאחריו:

ואח"כ מילא את שלו. פסול מטעם מלאכה: ואת של חטאת לפניו. כדי לעשות בו שמירה מעולה:

ואם נתן את של חטאת לאחריו פסול. אע"ג דלאחריו נמי שמירה היא מדמכשיר בשניהם של חטאת מ"מ כיון דאפשר לעשות שמירה ולא עבד פסול:

מפני שאיפשר. נראה דגרסינן שאי איפשר: תניא בתוספת' [פ"ו] הממלא לו ולחטאת ממלא את שלו תחלה ואח"כ ממלא את של חטאת היה מבקש לשתות ואי אפשר לו אלא א"כ היו שניהם באסל בין שמילא את שלו תחלה ואחר כך מילא את של חטאת בין שמילא את של חטאת ואחר כך מילא את שלו נותן את שלו לאחוריו ואת של חטאת לפניו ואם נתן של חטאת לאחריו פסול. פי' היה מבקש לשתו' וכבר מילא את של חטאת וקשרו באסל והאסל על כתיפו ואם היה מניתו עד שישתה היה נופל בארץ וצריך שיהיה על כתיפו לשומרו לפיכך ממלא את שלו אחריו ונותנו באסל להכריע את של חטאת שלא יפול וכיון דמילוי זה לצורך מי חטאת כשר ובלבד שיהא של חטאת לפניו:

משנה ו

המוליך את החבל בידו. לאחר שמילא את הדלי בחבל החזיר את החבל לבעלים:

לדרכו. שלא הוצרך לעקם את דרכו אין זו מלאכה וכשר המילוי: שלא לדרכו. שעוקם את דרכו כדי להחזירה מלאכה היא ופסול:

זה הלך. כלומר על דבר זה הלך חכם אחד לשאל מחכמי יבנה סנהדרי גדולה שגלו שם כדאמרינן בר"ה (דף לא.):

הוראת שעה. שעת הדחק היה הא לאו הכי לא:

משנה ז

המכנן את החבל. דרך משלשל דלי למלאת כשמעלה את הדלי מסבב את החבל בידו כמין טבעת שלא יהא נגר לארץ ומכנן מלשון הדרא דכנתא (חולין דף מח:) מלשון הוא עשך ויכוננך בפרק אלו טרפות (חולין דף נו:) ואם כדרך העלאת הדלי מכנן על יד צורך העלאה הוא ואין זו מלאכה וכשר המילוי:

ואם באחרונה. לאחר שהעלהו כוננו חשיב מלאכה ופסול:

א"ר יוסי לזה הכשירו הוראת שעה. ואם לא שהיה שעת הדחק לא היו מכשירין בכיננו באחרונה: תניא בתוספתא [שם] המוליך את החבל לבעלים כדרכו כשר שלא כדרכו פסול הלכה זו עלו עליה בני אסיא שלשה רגלים ביבנה ברגל השלישי הכשירו להן א"ר יוסי לא לזה הורו אלא למעלה את החבל וחזר וכוננו באחרונה הורו לו שהוא כשר לשעבר ופסול לעתיד לבא:

משנה ח

שלא תשבר. לאחר שעירה ממנה המים [אין] הצניעה זו חשובה מלאכה וכן כפאה נמי על פיה על מנת לנגבה לפי שצריך עדיין למלאות בה ובעיא ניגוב כדאמרינן לעיל לא חשיב מלאכה וכשר המילוי אבל אם עשה כן להוליך בה מים מקודשין חשיב מלאכה ופסל המילוי וצריך ליתן טעם מ"ש זה מזה:

בשביל שתחזיק מים הרבה. לא חשיב פינוי זה מלאכה:

בשעה שהוא זולף. שהוא מזה [פסול] דפינוי זה חשיב מלאכה: תניא בתוספתא [שם] היתה חביתו מונחת לפניו ואמר לו חבירו תן לי ונתן שניהם פסולין ואם אמר לו טול לך שלו פסול ושל אחר כשר היו לפניו שתי חביות ואמר לו חבירו תן לי ונתן לו שלו פסול ושל אחר כשר ואם א"ל טול לך שניהם כשרין. פי' תן לי מן המים ונתן לו: שניהם פסולין. מה שנתן לו ומה שנשאר בחבית שהנתינה היא מלאכה. טול לך. שלו פסול דהיינו של נותן ושל אחר כשר דהיינו של נוטל ופסול זה לאו משום מלאכה שהממלא לא עשה מלאכה אלא משום דנותן אסח דעתיה מכיון דאמר ליה טול לך ולא היה שימור למה שנשאר בחבית אבל בשתי חביות כשאמר לו טול לך אחת מן החביות שניהן כשרים דלא אסח דעתיה מחבית הנשארת:

משנה ט

הוראה. של איסור והיתר ודבר שאינו משום מלאכה. כגון מראה דרך והוראה:

אם עמד. שנתעכב שם בשביל זה פסול משום היסח הדעת: תניא בתוספתא [שם] מי שהיו מימיו על כתיפו ומיאנה בפניו או שחלצה בפניו והרצה סלע לאחר והראה דרך לאחר אם עמד פסול אם לא עמד כשר אמר רבי יהודה זה הכלל דבר שהוא משום מלאכה בין עמד בין לא עמד פסול דבר שאינו משום מלאכה עמד פסול לא עמד כשר. פי' והרצה כמו אין לי שולחני להרצותן דסוף ארבע מיתות (סנהדרין דף סח.) וכמו אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה שבפרק במה מדליקין (שבת דף כב.):

משנה י

לטהור כשרין. מדרבי אליעזר נשמע לתנא קמא דאע"פ שעשו בעלים הראשונים מלאכה כשרין מאחר שנמסרו לטהור דהרי הם ברשות הטהור אבל לטמא אע"פ שלא עשו בעלים הראשונים מלאכה פסולים: תניא בתוספתא [פ"ו] ר' אליעזר אומר המוסר את מימיו לטמא ועשו בעלים מלאכה פסולין ר' יהודה אומר משמו עשה טמא מלאכה כשרים מפני שהם ברשות הבעלים עשו הבעלים מלאכה פסילים מפני שהם ברשות הטמא:

משנה יא

והגביהו זה על זה. שסייעו זה את זה להגביה:

ונטל זה לזה קוצו. כלומר או נטל זה לזה קוץ שנתחב לו ביד:

בקידוש אחד. שניהם ממלאין לצורך קידוש אחד:

כשר. שיכול כל אחד לסייע לחבירו ונטילת הקוץ שבידו נמי צורך מילוי הוא:

בב' קידושין פסול. שפסל כל אחד מימיו במה שסייע את חבירו או שנטל לו קוץ משום מלאכה:

ואם התנו ביניהם. שאמר כל אחד לחבירו כשאגביה לך יהא שלי ושלך ברשותך וכמו כן אמר לו האחר ואחר שהגביהו זה לוקח הא' ברשותו וזה לוקח האחד ברשותו:

משנה יב

על מנת לגדור. כלומר אע"ג דפורץ על מנת לגדור לא חשיב מלאכה לפסול המילוי:

על מנת לקצות. כמו בצד שדה קציצות דפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כא:) שנותנין שם תאנים לייבשן ולעשותן גרוגרות ונתן לו חבירו תאנים לאכול על מנת לסייעו לקצות:

שלא יאבד פסול. דאוכלין להצניען שלא יאבדו חשיבא מלאכה: תניא בתוספתא [שם] ר' יוסי אומר הפורץ על מנת לגדור והתנה עמו אע"פ שגדר כשר וכן היה רבי יוסי אומר האוכל על מנת לקצו' והתנה עמו אע"פ שקצה כשר. פי' והתנה עמו שאמר אם אגדור יהיו מימי לחבירייי ורבי יוסי לטעמיה דאמר לעיל במתני' אף בשני קידושין כשר אם

התנו ביניהם ועוד יש לפרש והתנה עמו עם בעל הגדר שלא היה מניחו לפרוץ הגדר אלא אם כן יגדור הילכך הגדירה צורך מי חטאת היא ואינה פוסלת שלא היה יכול לעבור בענין אחר וכן האכילו חבירו על מנת לקצות הקיצה צורך היא שלא היה מאכילו והוא מתחזק באכילה ונושא המים וכן בבא דלעיל דשנים שהיו ממלאין והתנו ביניהם על מנת שיסייעו זה לזה להגביה על כתיפו והכל צורך מילוי:

פרק ח

משנה א

השוקת. שנתמלא לחטאת:

טהר ונטמא שני. הטמא נטהר והטהור נטמא:

כשרין. המים:

עמד. הפועל והבעלים התחילו לעשות מלאכה:

משנה ב

נטמא. הסנדל וטימא את האדם לחטאת אע"פ שאם נפלו משקין על בשרו טהור כדקתני בבבא שאחר זו והיא פירושא דהך קמייתא דגזרו על משקין טהורין שיטמאו כסותו לחטאת הואיל ומשקין טמאין בעלמא מטמאין כלי לתרומה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יג.) האוכלין והכלים שנטמאו במשקין אבל על בשרו לא גזור במשקין טהורין מאתר דאפילו טמאין אין מטמאין אדם לתרומה אע"ג דמשקין טמאין מטמאין אדם לחטאת כדתנן לקמן בפירקין והסנדל שנטמא בהנך משקין טהורין חוזר ומטמא אדם לחטאת דלחטאת אין מונין ראשון ושני כדתנן לקמן אפי' הן מאה בפרק שנים עשר והיינו דקאמר מטמאיך לא טמאוני ועוד יש לפרש במשקין שאחר קידוש דמטמאין כלי ואין מטמאין אדם דהנופלים נפסלים בהיסח הדעת ותנן לקמן בפ"ט (מ"ח) דמי חטאת שנפסלו אין מטמאין הטהור לחטאת לא בידו ולא בגופו ונהי דאדם לא מיטמאו כלים מיטמו ועוד דאפי' נפסלו נהי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן טמא כדתנן בריש כלי' לחטאת מיהא טהור דאל"ה הנושא צלוחית של מי חטאת נטמא ויחזור ויטמא את הצלוחית ותחזור הצלוחי' ותטמא את המים ומצינו נמי כל העסוקים בפרה דמטמאי' בגדי' והפרה טהורה:

משנה ג

מטמאין בגדים. בשורף פרה ופרים ומשלח את השעיר ובאוכל נבלת עוף טהור בכולהו כתיב כבוס בגדי' ול"ש בגדים שהוא לבוש ול"ש בגדים שהוא נוגע ואפי' כל כלים

מידי דהוה אנושא את הנבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה דלא ממעטין אלא אדם וכלי חרס אע"ג דכתיב בהו כבוס בגדים כדפרישית בפ"ק דכלים ופרה ופרים עצמן ושעיר ונבלת עוף אם נגעו בבגדים טהורים והיינו שהבגדים אומרים לאדם מטמאיך לא טימאוני ובערוך פי' בערוך רדם דערום העסוק בפרה וערום המשלח את השעיר וערום האוכל נבלת עוף טהור כולן טהורין ואם הם לבושין נטמאו והיינו שהאדם אומר לבגדיו מטמאיך לא טימאוני ודבר תימה מנא ליה הא:

משנה ה

כל ולד הטומאות. כגון ראשון ושני: אין מטמא כלים. אלא אב הטומאה ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלי' כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יד.) גזירה משום משקה זב וזבה:

משנה ו

אין כלי חרס מטמא את חבירו. דאין נעשה אב הטומאה כדאמרי' בסוף עירובין (דף קד.) ואין מטמא חבירו אבל מטמא משקין והמשקין מטמאים חבירו גזירה משום משקה זב וזבה:

משנה ז

כל הפוסל את התרומה. כגון ידים שניות עושות משקין תחלה לטמא חולין וידים שנגעו באוכלי חולין טהורין: תניא בתוספת' (פ"ו) השורף את הפרה ופרים המשלח את השעיר מטמא בגדים פרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן אין מטמאין בגדים אבל מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ וחכ"א פרה ופרים הנשרפים מטמאין אוכלין ומשקין ושעיר המשתלח אינו מטמא אוכלין ומשקין מפני שהוא חי ואין חי מטמא אוכלין ומשקין ר"ש אומר פרה מטמאה אוכלין ומשקין שהיתה לה שעת הכושר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים אין מטמאין אוכלין ומשקין שלא היתה להן שעת הכושר ר' יהודה אומר פרה כיון ששחטה מטמא במשא באפרה: ברייתא זו מפורשת בזבחים בסוף טבול יום (זבחים דף קה.): עוד תניא בתוספתא [רפ"ז] יש כאן שהוא אומר מטמאיך לא טימאוני ואתה טמאתני כיצד גיסטרא שהיא מלאה משקין טהורין וגיסטרא טמאה שהיא כפויה על פיה צפו משקין מן התחתונה ונטמאו באויר העליונה וחזרו וטימאו את התחתון הרי זה אומר מטמאיך לא טימאוני ואתה טמאתני זב שישב ע"ג אבן מסמא אוכלין ומשקין שתחתיו טהורין משכב ומושב שתחתיו טמאין הרי זה אומר מטמאיך לא טימאוני ואתה טמאתני ר' יהודה אומר יש כאן שהוא אומר מטמאי מטמאיך לא טימאוני ואתה טימאתני כיצד קערה שהיא מלאה משקין טהורין ואחורי' טמאי' ונתונה ע"ג טבלא וככר של תרומה כרוך ע"ג טבלא צפו משקין מתוכה ונגעו מאחוריה ניטמאו וטימאו

את הטבלא וחזרה הטבלא וטימאה את הככר ה"ז אומר מטמאי מטמאיך לא טימאוני ואתה טמאתני יש כאן שהוא אומר טימאני וטימאתיו כיצד טבול יום שהיה בידו קמח של תרומה ומשקין של חולין טהורין ובללן זה בזה טמאים הרי זה אומר טימאני וטימאתיו קדירה שהיא מלאה משקין טהורין ותורמוסין טמאים פחות מכביצה נתונין לתוכה נתפחו ונעשו כביצה הרי זה אומר טימאני וטימאתיו טהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין אפילו הוא טהור והן טהורים נטמאו וטימאוהו הרי זה אומר טימאני וטימאתיו יש כאן שהוא אומר טימאני וטיהרתיו יש כאן שהוא אומר טיהרני וטימאתיו כיצד מטלית שטלאה על הקופה מטמא' אחד ופוסלת אחד הפרישה מן הקופה קופה מטמאה אחד ופוסלת אחד ומטלית טהורה הרי הוא אומר טימאני וטיהרתיו יש כאן שהוא אומר טיהרני וטימאתיו כיצד מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ירד וטבל לתוכו הוא טהור ומקוה טמא הרי זה אומר טיהרני וטימאתיו יש כאן שהוא אומר טיהרני וטיהרתיו כיצד תיבת שהיא טמאה טמא מת והביא מסמר שהוא טמא וקבעו בה טהורה התיבה וטהור המסמר הרי זה אומר טיהרני וטיהרתיו טהור שהזה על הטמא טהור המזה ונטהר הטמא והרי זה אומר טיהרני וטהרתיו שלש מקואות בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה מים שאובין ושאובין מן הצד ירדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו המקואות טהורין והטובלין טהורין הרי זה אומר טיהרני וטיהרתיו. פי' וגיסטרא טמאה ריקנית וכשצפו משקין שבתחתונה לאוירה נטמאו וחזרו וטמאו התחתונה ואין כלי מטמא כלי ומשקה מטמא כלי גזירה משום משקה זב וזבה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יד:): על גבי אבן מסמא כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם. הרי אוכלין ומשקין שתחתיו טהורין ומשכב ומושב שתחתיו מיטמאין אוכלין ומשקין. ואחורים טמאין כדתנן (כלים פכ"ה מ"ו) כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו אוגנו אזנו וידיו טהורין. קמח של תרומה שלא הוכשר ומשקין של חולין טהורין דאין טבול יום פוסל משקה חולין. נתפחו התורמוסין והמשקין גרמו התיפוח. שלשת לוגין בפרק קמא דשבת (דף יד.) מפרש מאי טעמא גזרו בהן הרי נטמא האדם בשלשה לוגין וחזר האדם וטמאם. טהורה התיבה כגון תיבה שפתחה למעלה וכשקבע בה המסמר סתם פתחה. ג' מקוואות משנה היא במסכת מקואות פ"ו (מ"ג): (הגה"ה עיין בוישלח זוטא תמצא משניות כיוצא באלה עד כאן):

משנה ח

כל הימים כמקוה. בפרק ח' שרצים (שבת דף קט.) מייתי לה וכמקוה היינו לכל הנך מילי דקתני סיפא דפסולין לזבים דבעו מים חיים דכתיב (ויקרא ט"ו:י"ג) ורחץ בשרו

במים חיים ולמצורע דכתיב (שם יד) אל כלי חרס על מים חיים ולמי חטאת דכתיב (במדבר י״ט:י״ז) מים חיים אל כלי ועוד מוסיף ר"מ דלענין זוחלין נמי לא מטהרי דלכל דבר דינם כמקוה ואין מקוה מטהר בזוחלי אלא באשבורן שקווין ועומדין כדתניא בתורת כהנים אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך המעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן:

רבי יהודה אומר לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול. דכי משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מי בראשית ולא נאמר ימים בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה שכל הנחלים הולכין אליו:

רבי יוסי אומר כל הימים וים הגדול תורת מעיין עליהם. ולענין שהם מטהרין בזוחלין מפני שדרך נחלים הולכין וזוחלין עליהם וזה דרכם אבל פסולין הם לתורת מים חיים דהכתוב קראם מקוה:

משנה ט

פסולים. לחטאת. והמלוחין והפושרין מוכין שמם וצריך לדקדק מנלן דמשום דמלוחין ופושרין מיפסלי ושמא משום דיש להן שם לווי כדפרישי' במסכת נגעים פרק ארבעה עשר:

מכזבין פסולים. משום דכתיב מים חיים ומיהו לא חיים לעולם בעינן דלא פסול אלא המכזבין פעם אחת בשבוע אבל פעם אחת ביובל לא פסילי:

פולמסיות. חיילות של גייסות: תניא בתוספתא [רפ"ח] וכן היה ר' יהודה אומר יורדת הצלמין פסולה מפני שכזבה בשעת פולמוס אמרו לו והלא כל מי בראשי' כזבו בשעת פולמוס שילוח היתי' נמלה מהלכת בו אבל מעיין שהוא יוצא בשנה זו מצד זה ושנה זו מצד זה או שהי' רבה בימות הגשמי' ומתמעט בימו' החמה כשר:

משנה י

מי קרמיון. נהרות של א"י הן כדאמרינן בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף עד:) ועל נהרות יכוננה אלו ארבע נהרות ירדן ירמוך קרמיון ופיגה:

מי בצים. מלשון (איוב ח׳:י״א) היגאה גומא בלי בצה והן מי בצעים ועפר וטיט מעורב בהן וכתיב מים חיים אל כלי והכא איכא חציצה בין מים לכלי ותימה לשמואל דאמר בפרק במה אשה (שבת דף סה:) ובפרק אין בין המודר (נדרים דף מ.) ובפרק בתרא דבכורות (דף נה.) דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת בימי תשרי בלבד שמא ירבו נוטפין על הזוחלין למה לן טעמא הכא מפני שהם מי ביצים תיפוק ליה דבעינן מים חיים אל כלי ונראה מתוך כך דלאו דוקא פרת דהוא הדין שאר נהרות ביומי תשרי לא חיישינן

לנוטפין ומשום דפרת היה בבבל נקטיה וא"ת ולשמואל וכי אין לו תקנה למי חטאת ולזבים דבעו מים חיים אלא ביומי תשרי ויש לומר דיש תקנה במעיינות שאין מי גשמים מתקבצין לתוכן או בבאר מים חיים דדוקא בנהרות שהן גדולים חיישינן שחרדלית של גשמים מתאספין על כל גדותם ואין אדם יכול לשומרה ולעיל בפ"ג (מ"ב) תנן שהי' ממלא מן מי השילוח לכהן השורף את הפרה וסתמא כל ימות השנה שהי' ממלא במרן זה שאין חרדלית של גשמים יורדים לתוכו והא דאמרינן בפ' בתרא דבכורות (דף נה:) הנודר ממי פרס אסור בכל מים שבעולם משום דכולהו למטה מפרת ועינתא דמדליין סולמי דפרת נינהו נהי דפרת גופיה חיישינן לרבוי נוטפין למעיינות היוצאין במחילות מתחת הקרקע לא חיישינן לתערובתן לרבוי מיני תערובתן שמים פסולין מתערבין בהן: **ונתערבו**. כאחד פסול אסור לקדש ממקום התערובת ובשניהם כשרין כשר ורבי יהודה פוסל אפי' בשניהן כשרין ליטול ממקום התערובת גזירה אטו אחד פסול: תניא בתוספתא [רפ"ח] כל הנהרות פסולין לקדש בהן מי חטאת ומודה ר' יהודה במעיין היוצא משני מקומות וחוזר ומתערב במקום אחד כשר וכן היה ר' יהודה אומר ממלא אדם את החבית ממעיין זה למעיין זה ונותנן בשוקת אחד ומקדש וכן היה ר' יהודה אומר ממלא אדם צלוחית מחבית זו וצלוחית מחבית זו ונותנן בשוקת אחת ומקדש:

משנה יא

בארי אחאב. מים חיים הם:

עד שתצל. צלולין כמעיקרא: תניא בתוספתא [שם] הכל שוין בבאר שירד לתוכה שטף של מימי גשמים שהוא צריך להמתין עד שיחזרו המים לכמות שהיו. פי' במים מודו דמתערבין טפי מחרסי' ומאדמה:

פרק ט

משנה א

יזה שתי הזאות. בפ' כל הזבחים שנתערבו (זבחים דף פ.) מפרש ר"ל טעמא דרבי אליעזר דלעולם קסבר דיש בילה והא דבעי שתי הזאות משום דהזאה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות וכי תימא מנא לן דמלא שיעורא הכא במאי עסקינן כגון שנתערבו אחת באחת דשיעור הזאה מן הכשר ושיעור הזאה מן הפסול נתערבו ולאו דוקא אחת באחת דכל שכן אם היו מן הכשרים הרבה ורבה מפרש לעולם יש בילה והזאה אינה צריכה שיעור וקנסוה רבנן כי היכי דלא נשתרש ליה שלא ישתכר בנפילה זו להרבות מימיו במי' פסולין ורב אשי מפרש מים כל שהוא תנן ואין בילה והזאה אינה צריכה

שיעור ואי מזה שמא אין כאן מן הכשרין אבל כי מזה תרתי אי איפשר דליכא בחדא מינייהו מן הכשרים:

וחכמים פוסלין. קסברי הזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות:

לנגב. החבית משום המשקין והמי פירות:

דיו. ביבש איירי דומיא דקומוס וקנקנתום: תניא בתוספתא [שם] היתה חביתו מונחת לפניו וירד לתוכה שטף של מי גשמים פסולה ירד לתוכה טל בלילה ר' אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים אומרים אין הטל עולה אלא מן הפירות בלבד מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין ומי מקוה ומי פירות אם רוב מי חטאת מטמאין במשא אם רוב מי פירות אין מטמאין במשא מחצה על מחצה מטמאין במשא בין כך ובין כך פסול להזות מהן אמר רבי אם כדברי ר' אליעזר הזאה כל שהוא כשרה חציה מן הכשר וחציה מן הפסול הזאה מטהרת בכל שהו פי' כדברי ר' אליעזר דמכשר בב' הזאות. הזאה כל שהוא מטהרת דשמא אין באח' מהן הזאה ברורה שלא יהא בה מן הפסול אלא ודאי ס"ל דהזאה כל שהוא מטהרת ואינה צריכה שיעור ולא תימא הזאה כל שהוא הוא דכשרה ובלבד שלא יהא בה תערובת פסול אלא אפי' יש בה תערובת פסול מכשר ובזבחים (דף פ.) מייתי לה ופריך מינה לריש לקיש:

משנה ב

חיפושית. פי' בערוך היא תולעת שחורה ובת"כ תניא הולך על ארבע זה עקרב כל לרבות את החיפושי' ואת הדומה לחיפושית:

בין כך ובין כך. בין נתבקעת בין לא נתבקעת שהיא כשפופרת של קנה וכנתבקעה דמיא:

דירה. תולעת שבחטים והיא סלמנטון דפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף צא:)

כגה. נמי מין תולעת שבתבוא':

כשרין. אפי' נתבקעו: תניא בתוספתא [שם] נפל לתוכן עכשוב שיבאי כבואי דג צפרדע ונתבקעו ונשתנו מראיהן פסולין לא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן כשרין ר' יהודה אומר אע"פ שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן פסולין מפני שהן מוררין והכל מודים בחגב שהוא פוסל מפני שהוא מוריר והכל מודים בפקעינה שאינה פוסלת. פי' עכשוב שיבאי כל הני מיני שקצים הן. מוררין מלשון (ויקרא ט"ו:ג') רר בשרו כמו שחין מכוה וקדח המוררין בפ"ט דנגעים:

משנה ג

פסולין משום משקה. פיהם החוזר במים ורוק שבפיהם מתערב ודלא כרבי אליעזר דאמר (בירד בה טל) אם היזה שתי הזאות אי נמי אפי' כרבי אליעזר ופוסלין בהזאה

אחת קאמר ועוד דכי שרי בשתי הזאות ה"מ במים כל שהוא אבל הכא איכא רוק טובא אבל אין לפרש כמו שמפרש בפ"ק דחולין (דף ט:) משו' דבעינן מים חיים אל כלי שלא ימלא בכלי זה ויקדש בכלי אחר וכיון שהיו בפיה אי הדרי לכלי מיפסלי דזה אינו כדתנן לעיל ר"פ ז' חמשה שמלאו חמש חביות לקדשן ה' קידושין ונמלכו לקדשן קידוש אחד כשרים ובתוספתא דקתני ר' יהודה אומר ממלא אדם חבית ממעין זה וחבית ממעין זה ונותן אותן בשוקת אחת ומקדש ובדוכתי טובא שהבאתי לעיל מן התוספתא ובפ"ב דזבחים (דף כה:) פירש רש"י חבית שמונחת תחת הזינוק צינור המקלח מים מהר זקוף והקילוח מקלח למרחוק ונופל לחבית וחבית זו אינה מונחת שם לשם קידוש מי חטאת מים שבתוכה ושבחוצה לה פסולין והיינו דלא כפירושו דפסחים דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף לד:) אף אנן נמי תנינא ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי ונתן אלמא תלושין נינהו והא מחוברין נינהו אלא מעלה הכא נמי מעלה ופירש שם בקונטרס שתהא חיותן בכלי באותו כלי עצמו שהוא מקדש בו מי חטאת באפר צריך למלאותן מן המעיין ולא ימלאם בכלי אחר ויערם לתוך זה והכתיב ונתן דמשמע תלושין דמותר למלאותם בכלי אחר ויערם לתוך זה אלא מעלה בעלמא מדרבנן ואסמכוה אקראי ע"כ לשונו ואי אפשר לומר כן כדפרישית דמשמע דשרי לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא והתם הכי פירוש' ונתן אלמא תלושין נינהו דונתן משמע שעשאן הכתוב כתלושין לקבל טומאה אע"פ שהן מחוברים שמע מינה דאין זכייה להקדש מן התורה ואע"ג דהוי דאורייתא קרי ליה מעלה כדקאמרינן התם גבי העריב שמשו אוכל בתרומה ולא בקדשים עד שיביא כפרה ונפקא לן מקראי בפ' הערל (יבמות דף עד.) ואפ"ה קרי ליה מעלה ועוד מפרשי' דהואיל והפריש מהן לשתות הרי נעשית בהן מלאכה ונפסלו וכשמקיאן פוסלת את הראשונות וגם זה לא יתכן דאי חשיבא מלאכה לפסול כי לא מקיא נמי מפסלן כולהו דמלאכה פוסלת במים לאו דווקא מלאכה שבגופו דכל מלאכה שאחר מילוי וקודם קידוש כדתנן לעיל בפ"ו (מ"ה) דאם מילא את של חטאת ואח"כ מילא את שלו פסול או מילא ועקם את הדרך להחזיר חבל לבעלים או מילא וכנן את החבל באחרונה ועושה מלאכה במי חטאת דפ' הניזקין (גיטין דף נג.) דשקל בהן משקלות התם באחר דלאו בעל המים שאינו פוסל במלאכה אלא מטעם היסח הדעת כדקאמרינן הא דאסח דעתי' הא דלא אסח דעתיה ומיהו יש לפרש כאן מטעם היסח הדעת דמכיון שנכנסו המים בפי הבהמה ועוף הסיח דעתו מהן וכשמקיאן פוסלות הראשונות אבל השתא מהא דתנן לקמן בפירקין ומייתי לה בפ"ק דפסחי' (דף יז:) פרה ששתת מי חטאת בשרה טמא מעת לעת רבי יהודה אומר בטלו במעיה ותניא

בספרי פרשה זאת חוקת והיתה לעדת בני ישראל מכאן אמרו פרה ששתה מי חטאת בשרה טמא ורבי יהודה אומר בטלו במעיה והיתה לעדת בני ישראל (במדבר י"ט:ט') כלומר מכאן אמרו לאו אדרבנן קאי אלא אדרבי יהודה כמו שמסיים והולך למשמרת למי נדה כשהן שמורין הרי הן למי נדה למעוטי במעיה שאינן שמורים והכי תניא בהדיא בתוספתא דסוף מקואות ומהתם נפקא היסח הדעת דפוסל ואי חשיב בפיה היסח הדעת ה"ל למימר בטלו בפיה ונהי נמי דבפיה מיפסלי משום תערובת הרוק מ"מ לא בטלו כיון דלא הוי פסול הגוף ועדיין מטמאין טומאה חמורה כדתניא בתוספתא (פרה פ"ח) מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין מי מקוה מי גשמים מי פירות אם רוב מי חטאת מטמאין במשא אם רוב מי פירות אין מטמאין במשא מחצה על מחצה מטמאין במשא בין כך ובין כך פסול להזות מהן ואפי' לרב אשי דאמר בפסחים (דף יח.) בטלו במעיה לגמרי משום דהוה ליה משקה סרוח איצטריך קרא למשמרת לבטלן מטומאה חמורה וטעמא דמשקה סרוח איצטריך לבטלן מטומאה קלה ובסמוך דפוסל רבי יהושע כשישתה לאו משום היסח הדעת אלא ממשקה פיו ואפי' לרבי אליעזר דאמר כשיטה דע"כ טעמא משום היסח הדעת לא דמי עושה בידים לפרה דממילא: תניא בתוספתא [שם] רבי יוסי ורבי שמעון אומרים נראין דברי רבן גמליאל בנחש ובדבריו אנו מודים:

משנה ד

ר' אליעזר פוסל. דאיפסלו להו במחשבה:

כשיטה. החבית לשתות או ליקח מים לשתות:

ר' אליעזר אומר כשיטה. כיון דמים מקודשין הן אימלוכי מימליך טפי וחוזר בו ממחשבתו ולא חשיב היסח הדעת לר' אליעזר עד שיטה ולר' יהושע עד שישתה בחבית עצמה ומשום משקה פיו המתערב: ואם גרגר. שלא הדביק פיו לחבית אלא שפך מן החבית לגרונו:

כשר. דליכא משקה פיו בחבית: תניא בתוספתא [שם] אמר ר' יוסי והלא אין דברי ר' אליעזר בפרה אלא להקל שר' אליעזר אומר כשיטה ורבי יהושע אומר כשישתה מפני משקה פיו ואם גרגר כשר. פי' אלא להקל לא קאמר שר' אליעזר יקל מרבי יהושע דאדרבה ר' יהושע מיקל טפי מר' אליעזר אלא אתנא קמא דמתני' קאי שלא חילק בין מקודשין לשאינן מקודשין דבכולהו פסל רבי אליעזר במחשבה לכך קאמר ר' יוסי והלא קבלתי מרבותי דדברי ר' אליעזר בפרה כלומר כשנתן אפר פרה להקל מהיכא דלא נתן דהיכא דנתן ר' אליעזר אומר כשיטה אם כן ע"כ הא דמחשבה פוסלת לר' אליעזר היינו דאין מקודשין וה"ה נמי דהוה מצי למינקט ר' יהושע כמו ר' אליעזר דתרוייהו

מקילי במקודשין טפי משאינן מקודשין אלא קמא נקט א"נ קבלה היתה לרבי יוסי על ר' אליעזר ואע"פ שלא היתה לו קבלה על ר' יהושע מ"מ קים ליה דרבי יהושע מיקל טפי מר' אליעזר:

משנה ה

תקלה לאחרים. שיגעו בטיט ויטמאו במי חטאת שבו:

ר' יהודה אומר בטלו. בטיט ותו לא מטמא מאחר שגיבלם:

מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שתיה אבל שהתה טפי נתעכלו במעיה:

רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שחטה בתוך מעת לעת בשרה טהור ובספרי דריש לה מדכתיב למשמרת ודוקא במעיה בטלו ולא בפיה כדפרישית לעיל ואיכא שתי לשונות בשלהי פרק קמא דפסחים (שם) דמעיקרא קאמר כולה ר' יהודה היא וחסורי מיחסרא והכי קתני פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא בד"א בטומאה קלה אבל בטומאה חמורה לא מטמו שרבי יהודה אומר בטלו במעיה רב אשי אמר לעולם בטלו במעיה לגמרי משום דה"ל משקה סרוח וכל זה דוחק ליישב דרבי יהודה אפי' כר' יוסי ור"ש דאמרי טומאת משקין לאוכלין טמאין דהכא קאמר בטלו לגמרי ולרבי יוסי ולר"ש היה להם טומא' קלה משו' דנגעו בעצמו והיה בהם טומא' קלה אבל לר"מ ניחא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא וא"ת ואמאי מטמא טומא' קלה כלל הא אין סופן עוד לטמא טומאה חמורה שנפסלו בשתיה או מטעם היסח הדעת או מטעם רוק המתערב כדאמרן לעיל גבי שתת מהן בהמה ומה שתחלתו טמא טומאה חמורה לא מהני ליה הואיל ואין עוד סופו לטמא כדפירש בקונטרס בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג:) גבי בשר הפורש מאבר מן החי וי"ל דהנך מים קיבלו טומאה קלה כאילו נגעו בשרץ שהרי נגעו בעצמן כשהיו ראויי' לטמא טומאה חמורה דאפילו אדם וכלים מטמו כדכתיב (במדבר י"ט:כ"א) והנוגע במי הנדה וכי פרחה טומאה חמורה אשתייר בהו טומאה קלה: תניא בתוספתא [שם] מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשרין נשתנו מראיהן מחמת עשן או שנפל לתוכן סטיס קוץ ופואה פסולין זה הכלל כל הפוסל בשינוי מראה במעין פוסל בצלוחית. אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו ומחמת עשן כשר נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכן סיד וגפסיס פסול. מי חטאת שהגלידו וחזרו ונימוחו כשרים המחו באור פסולין ובחמה כשרין א"ר אלעזר בר' צדוק דבר שמטמינין בו לשבת כשרין ודבר שאין מטמינין בו לשבת לחטאת פסולין. המים הנמשכין והנזרקין פסולין. פי' שהגלידו בימות החורף מחמת הקרח מלשון (בראשית ל"א:מ') וקרח בלילה תרגומו וגלידא. ככפור (שמו' טו) תרגומו כגילדא. שמטמינין בו

בכל דבר המוסיף הבל ומפורשין בפ' במה טומנין (שבת דף מז:). הנמשכין שמשיטין על פני המים והם מונחין בחבית. והנזרקין שעומד בצד זה וזורקם לצד זה ותרוייהו תנן בפירקין:

משנה ו

מי חטאת. המקודשין:

ואפר חטאת. אפי' בפני עצמן אבל מים שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא:

לא יעבירם בנהר ובספינה. בפרק חומר בקודש (חגיגה דף כב.) מפרש דגזור משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה וגזור בכל הני גווני שאינו עובר ברגליו כגון משיטם על פני המים ועומד מצד אחד על שפת הנהר וזורק לצד עבר אחר משום דדמו לספינה ועוד קתני התם שלא יהא רוכב על גבי חבירו ועל גבי בהמה אא"כ רגליו נוגעות בארץ אבל מעבירם על גבי הגשר ואינו חושש אחד ירדן ואחד שאר נהרות וחנניא בן עקביא פליג בתוספתא [שם] ומייתי לה התם בפרק במה אשה (שבת דף ס:) ואמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה:

משנה ז

באפר מקלה. אפר הכירה:

אחר הרוב לטמא. דאם רוב מן הכשר מטמא ואם רוב אפר מקלה לא מטמא ואפי' רוב אפר חטאת אין מקדשין בו הואיל ונתערב בו אפר מקלה אפי' כל שהו:

ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן. וטעמיה הכא כטעמא דצלוחית:

משנה ח

שנפסלו. כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן על ידי עשן או סטיס כדלעיל:

מטמאין את האדם הטהור לתרומה. בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו דכשרין חשיבי לתרומה:

ואת הטהור לחטאת. כלומר ואין מטמאין את הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו דכמי חטאת כשרין חשיבי ונהי דבנגיעתן טמא לכל מילי לגבי מי חטאת לא מהניא טומאתן כדפרישית בפ"ה אבל ניטמאו באב הטומאה מטמאין ודאי לתרומה בין בידיו בין בגופו במי חטאת כשרין אבל את הטהור לחטאת מטמאין במגע בידיו כיון דניטמאו לא גרעי מאוכלין ומשקין דמטמאו את הטהור לחטאת כדתנן לקמן:

משנה ט

מטמאין. ידי הטהור לתרומה משום משקים שפוסלים את הידים:

ואת ידי הטהור לחטאת. כלומר כמו כן צריך להטביל את הידים:
לא בידיו ולא בגופו. כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידיו בין שנגע בגופו דלענין זה לא חשיבי כמשקין טמאין: ותניא בתוספתא [פ"ט] אפר כשר שנתערב במים פסולין מטמאין הן את הכהן ואת תרומתו ר' יעקב אומר מטמאין הן משום משקה. פי' במים פסולים היינו שאינן ראויין לקדש דמתניתין. את הכהן ואת תרומתו כלומר דידיו טמאות אף לתרומה אבל גופו לא כדקתני מתני'. רבי יעקב אומר מטמאין הן משום משקה דוקא הטהור לחטאת ולא הטהור לתרומה ודוקא נגע בידו טמא ברגלו טהור ומתני' דלא כרבי יעקב:

פרק י

משנה א

כל הראוי לטמא מדרס. כגון כלים המיוחדים למשכב ומושב ולמרכב:
מדף לחטאת. דהטהור לחטאת שהסיטן אפילו הן טהורין לתרומה נטמא לחטאת כאילו היו ודאי טמאים מדרס וחומרא בעלמא היא כדאשכחן בפרק שני דחגיגה (דף יח:) בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש וקרי ליה מדף לפי שהיא חומרא דרבנן כדאמרינן בפ"ק דנדה (דף ד:):
ואדם כיוצא בהן. דאם הסיט אדם הטהור לתרומה נטמא לחטאת דכזב חשבוהו לחטאת וה"ה רוקו ומימי רגליו כדקתני בתוספתא דגזרו רוקו דטהור אטו רוקו דזב. וכל הראוי לטמא טמא מת כגון כלים דלאו בני מדרס דלא מטמו במשא בשום ענין וכן שרץ ושכבת זרע דלא הוו אלא כטמא מת:
ר' אליעזר אומר אינו מדף. אם הסיטן לא נטמא לחטאת:
רבי יהושע אומר מדף. אם הסיט אפילו הטהורין נטמא לחטאת ורבנן פליגי ומחלקין בין טמאין לטהורין ושלש מחלוקות בדבר ובהסיט פליגי ולא במגעו: תניא בתוספתא (פ"ט) כל הראוי לטמא מת אפי' טמא אינו מדף וכל שאינו מדף לתרומה אינו מדף לחטאת ולא חדשו טומאה בחטאת דברי רבי אליעזר מעשה בשמעיה איש כפר עותני שהיה בידו לגין מלא מי חטאת והגיף את הדלת שמפתח טמא מת תלוי בה ובא ושאל את רבן יוחנן בן זכאי ואמר לו שמעיה צא והזה את מימיך רבי יהושע אומר אפי' טהור יש לו מדף ומעשה בר"ש שהיה מהלך בדרך אחר רבי יהושע א"ל הטהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה מהו טמא או טהור א"ל טמא למה שמא היתה בידו טומאה ישנה או שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא א"ל וכי אינו מלא שהסיטו אבל

נראין דבריך בדבר הראוי לטמא מדרס שמא היתה בידו טומאה ישנה או שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא השיאו לדבר אחר א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין (שיר א) או כי טובי' דודייך מיין א"ל כי טובים דודיך מיין א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים. וחכמים אומרים הטמא מדף והטהור אינו מדף הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף רבי אומר טהור לחטאת שהסיט את רוקו ואת מימי רגליו של טהור לתרומה טמא הסיט את דמו טהור הסיט את השרץ ואת הנבילה ואת שכבת הזרע ר"א מטהר ור' יהושע מטמא. פי' לא חידשו טומאה בחטאת כדאמרי' בפרק חומר בקודש (חגיגה דף כג:) אמר אביי שלא אמרו קורדום מטמא מושב וסוגיא דהתם אליבא דר' אליעזר דבין לר' יהושע בין לרבנן חידשו דלרבנן מפתח טמא מת מטמא בהיסט לחטאת ולרבי יהושע אפילו טהור כדמפרש טעמא שמא היתה בידו טומאה ישנה או משום דגזרינן מסיט את הטהור אטו מסיט את הטמא כדקאמר שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא ורבי ישמעאל השיב לו נראין דבריך בדבר הראוי למדרס ורבי יהושע גזר הנך דלא חזו למדרסות אטו הנך דחזו למדרסות. כי טובים דודיך כך היה דרכו של ר' יהושע לרבי ישמעאל כדתנן כי האי גוונא בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כט:) גבי גבינו' העובדי כוכבי' ושמא בפעם אחת שאלו ר' ישמעאל על שתיהן דאי שני מעשים הוו כיון דהשיב לו בפעם ראשונה דחבירו מוכיחו עליו לא הי' טועה בפעם שניה: ולא טמא מדף. עליונו של זב כמו שאפרש בסמוך: ואת הנבילה. מדאורייתא נבלה מטמאה בהיסט וצ"ל דהכא בפחות מכשיעור או בנבלה מסרחת דלא חזייה לגר:

משנה ב

שנגע במדף. בתורת כהנים קרי מדף לעליונו של זב ותנן במס' זבים פ"ה (מ"ב) והמדף מלמעלן ותנן במס' עדיות פ"ז (מ"ב) שהחי עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים ועל גבי מדף לטמא אוכלין ומשקין ומתני' דהכא אע"ג דעליונו של זב לא מטמא אדם לטמא לחטאת ואפילו לרבנן דאמרי לעיל בתוספתא (פ"ט) הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף ה"מ במסיט והכא בנוגע וצריך טבילה: לגין של חטאת. כלי שטף הוא ורוצה להכניס בו מי חטאת:

שנגע במדף טמא. וצריך טבילה:

שנגע באוכלין ומשקין. טמאין א"נ אפילו טהורין:

ר"י מטמא. כטעמיה דגזרינן:

משנה ג

קלל. כלי חרס שיש בו אפר חטאת ונגע בשרץ טהור דאין כלי חרס מיטמא מגבו ואפי' השרץ על גבי הקלל טהור כיון דמונח במקום טהרה:

נתנו על גביו. שהקלל ע"ג השרץ:

ר"א מטהר. דאין מיטמא מגבו:

וחכמים מטמאין. משום דמונח במקום טמא וגבי אפר כתיב (במדבר י"ט:ט') והניח מחוץ למחנה במקום טהור:

ור' יוסי מטהר. במונח על גבי אוכלין ומשקין וכתבי הקדש כיון דמקומו טהור מאב הטומאה:

וחכמים מטמאין. דטהור מכל טומאות בעינן. תניא בסיפרי זוטא והניח אל מקום טהור (שם) היה רוק נתון תחתיו טמא על גביו טהור היה שרץ נתון תחתיו טמא על גביו טהור: תניא בתוספתא [פ"ט ע"ש] קלל של חטאת שנתנו ע"ג השרץ ר"א מטהר וחכמים מטמאין בד"א בזמן שאם ינטל השרץ והקלל מסיט אבל אם ינטל השרץ והקלל עומד אפילו מת ונבילה נוגעין בו מאחוריו טמא נתנו ע"ג משכב ומושב וע"ג כלי חרס הטמא טמא נתנו ע"ג אוכלין ומשקין וע"ג ס"ת ר' יוסי מטהר וחכמים מטמאין. פירוש נוגעין בו מאחוריו טהור גרסינן ובתוספתא כתוב טמא וטעות סופר הוא אלא טהור מכמה טעמים וכגון שאם ינטלו והקלל עומד: ואפילו מת. לאו בכזית מן המת דא"כ קלל מאהיל עליו וטמא אלא כגון עצם כשעורה דלא מטמא באהל דימיא דנבילה:

משנה ד

בידו טמא ברגלו טהור. טעמא דהאי כי ההוא דלעיל דנגע באוכלין ומשקין בידו טמא ברגלו טהור דבידו עבוד מעלה וברגלו לא עבוד מעלה:

והלגין בתוכה. בתוך ידו:

וכן האסל. מוט שנותנין שני בדין בשני ראשיו ומביאין בו מים מן המעיין כדפרישית לעיל בפרק ז' והיינו דקאמר הכא וכן שני קללות שקלל אחד קשור בראשו האחד וקלל השני קשור בראשו האחר והשתא האדם והאסל ע"ג התנור והלגין והקלל שבהם האפר חוץ לתנור ופליגי ר"ע ורבנן אי חשבינן לכלי שבו האפר כעומד על גבי התנור או לא משום דבעינן מונח במקום טהור כדפרישית לעיל:

משנה ה

היה עומד חוץ לתנור. שהתנור מפסיק בינו לכותל וחלון בכותל ובו הלגין של חטאת והעבירו על פני התנור שכל תנוריהם פיהן למעלה ואמרינן בזבחים בפרק דם חטאת

(זבחים דף צג.) דפליגי בהעברת כלי ע"ג מקום טמא ר"ע סבר כמונח דמי ורבנן סברי לאו כמונח דמי ורוצה לדקדק משם לר"ע דמי חטאת שניטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה אע"פ שנטמאו המים משבאו לאוירה קודם שנגעו בה ומותיב התם מהא דתניא בתוספתא מודה ר"ע בהזאה שהעבירה ע"ג כלי חרס טמא או ע"ג משכב ומושב טמא שהיא טהורה שאין לך דבר שמטמא למעלה כלמטה אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילים לאתויי אבן המנוגעת אלמא בהזאת נדה ליכא למימר לר"ע משבאה למעלה באויר על הנדה נטמאת ומסיק דלכולי עלמא אפי' במי חטאת נמי לאו כמונח דמי אלא לענין לגין הוא דגזר ר"ע גזירה שמא ינחחנה בתוך האויר דרך העברתו אבל בהזאה דאינו מעביר אלא זורקה מודה הוא דטהור דכיון דנפק מידו נפק לגמרי ואין בידו להכניסה לתנור:

משנה ו

בשל קדש ושל תרומה. כלומר או בשל תרומה:

של חטאת טמא. דכולן כטמאין אצל חטאת:

שניהם בשתי ידיו. בנושא בשתי ידיו אייריי מדקתני סיפא היו נתונין ע"ג הארץ שנושא של חטאת בידו אחת ושל קדש או של תרומה בידו אחרת:

שניהם טמאים. של חטאת משום דנגע בשל תרומה ושל תרומה משום נושא מי חטאת:

בשתי ניירות. ואע"פ שאדם טמא משום נושא מי חטאת מ"מ התרומה טהורה דהא מפסיק נייר.

של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאין. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת וניר דבשל חטאת אינו חוצץ ונטמא של חטאת והאדם טמא משום נושא מי חטאת וטימא את של תרומה שנגע בו בידו אבל של תרומה בנייר חוצץ בו הנייר ואע"ג דנגע בשל חטאת בידו:

שניהן טהורין. דאע"פ שהוא טמא משום נושא מי חטאת מ"מ אין מי חטאת מיטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמו: ר' יהושע אומר של חטאת טמא. ואפילו בשתי ניירות דאפילו מפתח הוי מדף לחטאת לר' יהושע: היו נתונים. הלגינין:

על גבי הארץ ונגע בהן. ששם ידו אחת על של חטאת וידו השניה על של קודש או של תרומה:

של חטאת טמא. דניטמא האדם בלגין של תרומ' וטימא את של חטאת:

ושל קדש ושל תרומה טהורין. שהרי האדם טהור לקדש ולתרומה דלא נגע במי חטאת אלא בלגין:

הסיטן. רבי יהושע מטמא דר' יהושע לטעמיה דאפילו מפתח קא חשיב מדף לחטאת כדאמרן לעיל ובתוספתא קאמר ר' יהושע זה הכלל כל המטמא מי חטאת במגע מטמא במשא: תניא בתוספתא [פ"ט] קלל של חטאת וקלל של תרומה שנגעו זה בזה שניהם טהורין בשתי ידות שניהם טמאים בשתי ניירות שניהם טהורין רבי יהושע אומר של חטאת טמא בד"א בשל אבן אבל בשל חרס הכל מודים בשל חטאת שהוא טהור לגין של חטאת ולגין של תרומה שנגעו זה בזה שניהן טהורין בשתי ידות שניהן טמאין בשתי ניירות שניהן טמאין רבי יהושע אומר של חטאת טמא זה הכלל שר' יהושע אומר כל המטמא מי חטאת במגע מטמא במשא וכל שאינו מטמא מי חטאת במגע אינו מטמא במשא. פי' הכל מודים בשל חטאת שהוא טהור גירסא זו משונה דמחמיר בשל אבן ומיקל בשל חרס ועוד דפליג אמתניתין דמתניתין קתני בשתי לגינין שנגעו זה בזה של חטאת טמא והכא קתני שניהם טהורין לכך נראה דהכל מודי' בשל חטאת שהוא טהור טעות סופר הוא אלא ה"ג במה דברים אמורים בשל אבן אבל בשל חרס לגין של חטאת ולגין של תרומה שנגעו זה בזה שניהם טהורין וכו' עד סוף ויש חילוק בין של אבן לשל חרס דבשל אבן שתי ניירות שניהן טהורין ובשל חרס שניהן טמאין ומיהו מתני' דקתני בשתי ניירות שתיהן טהורים לא יתכן להעמידה בלגין של אבן דסתם לגין של עץ דמקבל טומאה מגבו מדמפליג לעיל במתני' בין לגין לקלל ובפרק בכל מערבין (עירובין דף לו.) אשכחן לגין טבול יום:

פרק יא

משנה א

ובא ומצאה מכוסה פסולה. בפ"ק דחולין (דף ט:) קתני ובא ומצאה מכוסה טמאה שאני אומר אדם טמא נכנס לשם וכיסה ובריית היא דמתני' לא קתני הכי וניחא ליה התם לאתויי ברייתא לפי שהטעם מפורש בה וטעמא דמתניתין נמי משום דתלינן באדם טמא והא דקתני התם טמא' ברישא ולא קתני פסולה כי מתני' דילמא סבר לה כמאן דאמר בזבחים בריש דם חטאת (זבחים דף צג:) מי חטאת שנטמאו מטהרין ולא מיפסלי משום טומאה א"נ איידי דפריש לן טעמא משום חששא דאדם טמא נקט טומאה ועוד דאתא לאשמועינן שאף הצלוחית טמאה מה שאין כן בסיפא ועוד שיש חילוק בין מי חטאת שנטמאו למי חטאת שנפסלו כדתנן לעיל בסוף פ"ט:

אם יכולה חולדה לשתות. אם אין יכולה לשתות כשירה ולא חיישינן לאדם טמא לפי שדרך בני אדם לכסות מפני השרצים אבל אין דרכם לגלות אבל שרצים דרכם לגלות

ואין דרכם לכסות כדאיתא בפ"ק דתולין (דף י.) ודוקא מכוסה ומצאה מגולה חיישינן לחולדה אבל מגולה ומצאה מגולה שמצאה כמו שהניחה לא חיישינן אע"פ שחשו בספק מים מגולין שאני לן בין איסורא לסכנתא כדאיתא בפ"ק דחולין (שם):

או נחש לדברי ר"ג. לעיל תנינא לה בפ"ט (מ"ג) דחולדה פוסלת מפני שהיא מלקת רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהוא מקיא רבי אליעזר אומר אף העכבר והא דלא תנן הכא או עכבר לדברי רבי אליעזר כדקתני או נחש לדברי רבן גמליאל משום דרבי אליעזר שמותי הוא:

החטאת. אפר חטאת או מים מקודשין ואפילו אליבא דמ"ד בפרק דם חטאת מי חטאת שניטמאו מטהרין נ"מ לטמאות את הטהור לחטאת שנגע בידיו כדלעיל בסוף פ"ט אי נמי אם נגע במים שאינן מקודשין דכולהו מודו בהנהו דאם נטמאו תו לא חזו וכן האפר אם נטמא עד שלא נתנו לתוך המים דלא מכשר אלא במי חטאת שנתקדשו כדאמר שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה והא דאין החטאת ניצלת בצמיד פתיל דרשי' לה בספרי מדכתיב (במדבר יט) במקום טהור שיהא מקומו טהור מכאן היה רבי אליעזר הקפר ברבי אומר קלל של חטאת שמוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת טמא שנא' אל מקום טהור ואין זה מקום טהור: תניא בתוספתא [רפ"י] אזור המוכשר וכלים הטהורים לחטאת ניצולין בצמיד פתיל. פי' המוכשר מתוקן להזות בו וכלים הטהורין להניח בהן מי חטאת או אפר חטאת:

משנה ב

כל הספק. כגון ספקות ששנו חכמים במסכת טהרות פ"ד (מ"ז) דתנן אלו ספקות שטהרו חכמים:

וכל התלוי לתרומה. כל שדינו בתרומה דתולין לא אוכלין ולא שורפין אם אירע בחטאת כיוצא בו שופכין המים המקודשים ההם או האפר:

ואם עשו על גביו טהרות. כגון שהזה באותן המים ועשו טהרות תולין אותן לא אוכלין ולא שורפין:

הרפפות. פי' בערוך מקום ביצת מים שיש בו רפש ודבריו תמוהים דהא בפ"ה (מ"י) תנן לעיל מי קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהן מי ביצים וצ"ל דענין אחר הוא כי ההיא דתניא בתוספתא דזבים (פ"ד) ר' יהודה אומר טטרגין ששר ראשיה נוגעין בארץ ואמציעתה רופפת הטהור והטמא יושבין עליה בגדי הטהור טהורין ופלוגתא היא התם:

הרעדות. כדתנן במסכת זבים (פ"ד) גבי זב שהקיש על התנור ונפל הימנו ככר זה הכלל כל שהוא מכח היסטה טמא מכח רעדה טהור ואשמועינן הכא דטהור לתרומה ולקדש

אבל לא לחטאת: תניא בתוספתא [שם] הרפפות טהורות לקדש לתרומה ולחטאת ר' אליעזר אומר הרפפות טמאות לחטאת וטהורות לקדש ולתרומה אמר ר' יהודה אף אני כך אמרתי אבל חבירי גזרו עלי שאהא מודה בהם בטהרה:

משנה ג

בין טהורה המים טמאין. דטהרת תרומה טמאה היא אצל החטאת:

והאוכלה חייב מיתה. דנטמא במי חטאת ותרומה בטומאת הגוף במיתה ואע"ג דדבילה נמי טמאה ובפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) אמר שמואל משום ר' אלעזר פרט לזו שמחוללת ועומדת מתניתין דלא כוותיה ואע"ג דתרומת פירות דרבנן האי חייב מיתה לאו דוקא אלא סימנא בעלמא כמו שפירשנו בריש מסכת מעשרות אי נמי בתרומת בכורים דשבעת המינים דאורייתא:

ר' יוסי אומר בטהורה המים טהורין. ובהדיא א"ר יוסי בתוספתא אין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת:

שהכניס ראשו ורובו. מעלה בעלמא: תניא בתוספתא [פ"י] דבלה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת נטלה ואכלה אע"פ שיש בה כביצה בין טמאה בין טהורה טהורין אם כן אין טהרה לחטאת שאני אומר נטמא המזה במים וחזר המזה וטימא את המים נטמא האזוב וחזר האזוב וטימא את המים אמר ר"מ בד"א בזמן שתחבה בכוש או בקיסם אבל נטלה בידו נטמא וטמא את מי חטאת ר' יוסי ור"ש אומרים אין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת. פי' בין טמאה בין טהורה טהורין. ברייתא זו כתובה בטעות דמאי אע"פ ומאי א"כ אלא הכי גרסינן אע"פ שיש בה כביצה בטמאה טמאין ובטהורה טהורין א"נ גרסינן אם אין בה כביצה בין טמאה בין טהורה טהורין. א"כ כלומר שא"ת בכל ענין המים טהורין. שניטמא הנוטלה וחזר וטימאם אין טהרה למי חטאת:

משנה ד

מד"ת. דהיינו הנוגע באבות הטומאות דתנן בריש מס' כלים:

מטמא את הקדש ואת התרומה שהוא ראשון ועושה שני בחולין ובמעשר ושלישי בתרומה ורביעי בקדש:

לאחר ביאתו. שטבל ולא העריב שמשו:

מטמא את הקדש ופוסל את התרומה. שהוא שני ועושה שלישי בתרומה ורביעי בקדש:

וחכ"א פוסל בקדש. והא דתנן במעילה בפ' חטאת העוף (מעילה דף ח.) נמלקה הוכשרה להפסל בטבול יום ואמרי' בגמ' להפסל אין ליטמויי לא מני רבנן היא והוה מצי לאתויי מתני' אלא מייתי התם בריי' שיש בה ג' מחלוקות דתניא אבא שאול אומר טבול יום

תחלה לקדש רמ"א מטמא את הקדש ופוסל את התרומה וחכ"א כשם שהוא פוסל אוכלי' תרומה ומשקין תרומה כך הוא פוסל אוכלי' קדש ומשקין קדש ומפרש התם טעמייהו אמר רבא לאבא שאול מעלה עשו בקדשים שוינהו רבנן לטבול יום כראשון לר"מ כאוכל שני לרבנן כיון דטבל קלש טומאתו פסול משוי טמא לא משוי:
בין לאחר ביאתו חייב. כדתניא בנזיר בפ"ג מינים (דף מה.) טמא יהיה לרבו' טבול יום:

משנה ה

כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. אי אפשר לומר כגון כלים הנגמרין בטהרה ואונן ומחוסר כפורים דהנהו לא פסלי תרומה כדתנן בפ' חומר בקדש (דף כ.) צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה אלא הכא איירי בהנך דאייתי בפ"ק דשבת (דף יג.) גבי שמונה עשר דבר אלו פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון ואוכל שני והשותה משקים טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין והידי' והכלים שנטמאו במשקין דכל הני בעו ביאת מים מדרבנן ופסלי תרומה ומטמו קדש ולאחר ביאתו שרי בכולהו דלא בעי הערב שמש וכי תימא בא ראשו ורובו היינו טבול יום דאורייתא איכא לאוקומא כגון שלאחר שבא ראשו ורובו במים שאובין העריב שמשו ובפ"ק דשבת (דף יד.) מפרש בכל הני מאי טעמא גזור בהו רבנן:
ומותר בחולין ובמעשר. והא דתנן בפרק אין דורשין (חגיגה דף יח:) נוטלין ידים לחולין ולמעשר משני התם בגמרא כאן לאכילה כאן לנגיעה ופריך רב אשי עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"מ אלא באכילה דמעשר אבל בנגיעה דמעשר ואכילה דחולין לא פליגי ומסיק אלא אידי ואידי באכילה כאן באכילה דנהמא כאן באכילה דפירי:
לאחר ביאתו מותר בכולם. דלא בעי הערב שמש לא לקדש ולא לתרומה ומיתרצא בהכי ההיא דפרק שני דביצה (דף יז:) גבי הא דתנן חל להיות אחר השבת שמטבילין את הכל מלפני השבת ותניא בגמרא כלי שנטמא (מערב י"ט) באב הטומאה אין מטבילין אותו בי"ט בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ואי בעי הערב שמש היכי שרי לאטבולי הא לחולין לא בעי טבילה ולתרומה לא מהניא טבילה לבו ביום אבל השתא דלאחר טבילה הותר מיד ניחא וצריך טעם בדבר דמצינו טומאות דרבנן דבעי הערב שמש ויש מהן דלא בעי הערב שמש דאשכחן בפסחים בפ' האשה (דף צב.) כל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ובעי הזאה שלישי ושביעי כל שכן הערב שמש וביומא בפרק הוציאו לו (יומא דף מז.) גבי ר' ישמעאל בן קמחית שנתזה צנורא דאדון על בגדיו וצנורא דערבי ונכנסו אחיו ושמשו תחתיו וההיא (שם דף מב.) דכהן השורף את הפרה שהיו כהני' סומכין ידיהם עליו לעשות הכירא לצדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית ויש מהן

לא בעי הערב שמש כי הך דהכא והא דתנן בפרק חומר בקדש (דף כ:) כלים הנגמרין בטהרה צריכין טבילה לקדש ודייקי' בגמ' טבילה אין הערב שמש לא והאונן והמחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש ואיכא למידק נמי הכי טבילה אין הערב שמש לא והא דאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לב.) האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב הא דנקט לערב לאו משום דבעיא הערב שמש אלא משום דלא סמכינן אחזקה דאין ב"ד של כהנים זזים משם עד שיכלו כל מעות שבשופר עד הערב דאף לאחר התמיד חטאת העוף קריבה שאין למזבח אלא דמה כדאמרינן בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט.) והא דאמרינן נמי התם בפ' תמיד נשחט גבי מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב איידי דנקט גבי פסח לערב שאין נאכל אלא בלילה נקט נמי גבי קדשים לערב ובפ"ק דטהרות כולה מילתא מפורשת באר היטב:

משנה ו

בין מדברי תורה. כגון נוגע בשרץ וכיוצא בו:

בין מדברי סופרים. כגון הני דפרישית ואפילו לאחר ביאת מים נמי אם לא טבלו לשם חטאת כאילו לא טבלו דמי כדתנן בפ' אין דורשין (חגיגה דף יח:) טבל לקדש והוחזק לקדש אסור לחטאת אבל משטבל לחטאת אפילו טבול יום דאורייתא שפסול לתרומה ולקדש כשר לחטאת דטבול יום כשר בפרה:

מטמא את מי חטאת המקודשין במגע ובמשא. אפילו לרבנן וכשאינם מקודשין ובאזוב המוכשר ובכלי ריקם פליגי:

משנה ז

אזוב זה כשר. היינו אזוב סתם שאין לו שם לווי ולא שייך לאקשויי הכא כדאקשינן בפרק אלו טריפות (חולין דף סג.) עורב זה עורב אטו קמן קאי דהתם יש עורב אוכמא ועורב העמקי ועורב הבא בראש יונים וכי קאמר זה עורב לא פירש דבריו אבל הכא דתני אזוב זה כשר פירש דבריו באזוב סתמא קתני דלית ליה שם לווי (הגה"ה [פי'] כי קאמר זה סתם לא פירש את דבריו דס"ד דעורב העמקי דומה ממש לסתם עורב וא"כ מה שייך למימר זה עורב אם לא שהיה בידו כיון דאידך דומה לו ושמו כשמו אבל הכא דאזוב סתמא לא דמי לאינך מכיון דאמר אזוב זה כשר פי' דבריו דאזוב סתמא הידוע לכל קאמר דלית ליה שם לווי וה"נ אשכחן התם דקתני את הנץ ולא פריך):

ושל תרומה. שלקטו לאכילה דחייב בתרומה ודאי דפסול בתרומה טמאה כדתנן לקמן בפ"ב (מ"ו) דאזוב טמא הזאתו פסולה והוא הדין של חולין טמאין ואגב סיפא

דמחלק בתרומה טהורה דלכתחלה לא יזה נקט רישא תרומה וטעמא דלא יזה בטהורה כדאמרינן בסוכה (דף לה:) גבי אתרוג פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר מפני שמכשירה וחד אמר מפני שמפסידה:

ולא בתמרות. כמין גרגרין קטנים יש בראש האזוב:

גמלו. כמו גמרו מלשון (בראשית כ"א:ח') ביום הגמל את יצחק דמתרגמינן ביומא דאתחסיל ובתוספ' קתני גמרו: תניא בתוספתא [פ"י] של אשרה ושל עיר הנדחת פסול ושל תרומה טהורה לא יזה ואם הזה כשר אין מזין לא בתמרות ולא ביונקות ואם הזה ביונקות ונכנס למקדש פטור בתמרות ונכנס למקדש חייב דברי ר' מאיר וחכ"א בתמרות ונכנס למקדש פטור ביונקות ונכנס למקדש חייב ואלו הן היונקות גבעולין שלא גמרו תמרות שלא הנצו כל עיקר דברי ר"מ וחכ"א תמרות גבעולין שלא גמרו יונקות שלא הנצו כל עיקר לא נחלקו אלא על הלשון: פי' של אשרה איכא לאוקומי באשרה דמשה ומשום דמיכתת שיעורא כדאמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה דף לא:): על הלשון. היכי קרי להו: ובין לר"מ ובין לרבנן הזה בגבעולין שלא גמרו ונכנס למקדש פטור הזה בלא הנצו כל עיקר ונכנס למקדש חייב:

משנה ח

מנגבו. שלא יתערבו מים הפסולין בכשרים:

אע"פ שנגבו פסול. משום דעלול לקבל טומאה: תניא בתוספ' [שם ע"ש] הנלקט לחטאת כנלקט לאוכלין דברי ר"מ ר' יהודה ור"ש אומרים כנלקט לעצים:

משנה ט

ובהן שלשה גבעולין. שיהא בכל קלח שלשה גבעולין:

מפסקו. מחלקו שיהו השלשה קלחים מפורדים זה מזה:

וקרדומיו. כמו גרדומיו דאם נשתייר כל שהוא מן הגבעול כשר ומדקאמר גרדומיו כל שהוא שמע מינה דבתחילתו יש שיעור ושיעורא לא איתפרש והשתא שיריו וגרדומיו תרי מילי נינהו דשיריו שני גבעולין וגרדומי הגבעול כל שהוא ולא הוי כי ההיא דהתכלת (דף לט.) גבי ציצית דאמרי' שיריו וגרדומיו כל שהוא ואמרי' מאי שיריו ומאי גרדומיו ומסיק דחדא קתני שירי גרדומיו כל שהוא ובפ"ק דסוכה (דף יג.) מייתי הך משנה בקצור ומסקנא דהתם רבי יוסי מחמיר טפי מתנא קמא דלר' יוסי תחלתו שנים פסול ושיריו אחד פסול ואינו כשר עד שיהא תחלתו שלשה ושיריו שנים ולרבנן תחלתו שנים ושיריו אחד כשר ואינו פסול עד שיהא תחלתו כשיריו אחד ודקאמר תנא קמא מצות אזוב בשלשה קלחים למצוה בעלמא ולא לעכב: תניא בתוספתא [רפי"א] אזוב אימתי

כשר להזות בו משישיר את ניצו הזה בו עד שישיר את ניצו רבי פוסל ור' אלעזר בר"ש מכשיר:

פרק יב

משנה א

מספקו. מאריכו כדי סיפוקו:

בכוש. פלך שהנשים טוות בו:

וטובל ומעלה. אף על גב דכתיב (במדבר יט) ולקח אזוב וטבל במים לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה כדאיתא בפרק לולב הגזול (סוכה דף לג.):

ואוחז באזוב ומזה. הזאה בעינן באזוב:

משנה ב

הזאתו פסולה. דבעינן הזאה ודאי מן האזוב:

מחבירו ומיצה עליו. אין זו הזאה מן האזוב:

טובל ומעלה כדרכו. ולא חיישינן שמא מתוך שנדחק בפיה לצאת יצאו מים מגוף האזוב ונתערבו במי חטאת:

הזאה ראשונה. ולא הזאה שניה ובתוספתא קאמר ר' יהודה איפכא:

שלא יספג. מקנח מצדי הכלי ושוליו ומדכתיב וטבל נפקא לן כדדרשינן בפרק קמא דמנחות (דף ז:) גבי דם וטבל ולא מספג: תניא בתוספתא (פי"א) אזוב שהטביל מקצתו רבי יהודה מכשיר שרבי יהודה אומר מטביל מקצתו וחוזר ומטביל עליו עד שיטביל את כולו ולא יזה ממנו הזאה שניה עד שינגב. צלוחית שפיה צר מזין הימנה הזאה שניה אבל לא הזאה ראשונה מפני שהמים נסוטין דברי ר' יהודה. שלשה דברים א"ר שמעון בן גמליאל משום ר' שמעון בן כהנא מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהזות באזוב הנטבל ובצלוחית שפיה צר ופוצעין אגוזין של תרומה בידים מסואבות ולא חשו להם חכמים משום טומאה. האומר לחבירו הזה עלי ואזה עליך ר"ע מטמא וחכמים מטהרין. המשמר את מי חטאת אפי' עד עשרה ימים הרי הן בחזקתן ואין צריך טבילה. פי' באזוב שהטביל וכו' ולא חיישינן לדברי רבי יהודה. וחכמים מטהרין דסברי והזה הטהור טהור מכלל שהוא טמא: (הגה"ה עיין פלוגתייהו במסכת יומא בפ"ק (דף יד.)): הזאתו פסולה. דבעינן הזאה בכוונה והרי לא נעשית מחשבתו ולא דמי למתכוין להוציא לאחריו ובא לו לפניו דפרק המצניע (שבת דף צב:): תניא בתוספתא [שם] לפניו והזה על הצדדין של אחריו הזאתו כשירה מזין על האדם ועל חביריו בין ער בין ישן ועל הכלים בין בתוכן

בין מאחוריהן חוץ ממוסף יורה של שולקי זיתים שהוא מטמא את ההזאה באויר כנגד המוסף שמזין עליה מאחוריה. פי' יורה של שולקי זיתים של מתכת ועושין לה מוסף של טיט כדי שתחזיק הרבה ודין המוסף ככלי חרס שמטמא מאוירו דגבי כלי חרס תנינן לה במס' כלים פרק חמישי וכשמזה מתוכה וההזאה יורדת דרך המוסף מיטמאה מאוירו קודם שתגיע ליורה ואין לה תקנה עד שיזה מאחוריה ולשון הברייתא צריך ליישב לפי שיטה זו (הגה"ה עיין לה בשבת):

משנה ג

על דבר המקבל טומאה. אדם וכלים:

דבר שאינו מקבל טומאה. בהמה וכלי אבנים:

אם יש באזוב לא ישנה. דכיון דהזה על דבר שאינו מקבל טומאה נפסלו להזאה מים הנשארים באזוב ובפרק קמא דיומא (דף יד.) דרשי' לה מדכתיב והזה הטהור על הטמא דהוה מצי למכתב והזה הטהור עליו מאי על הטמא לדברים המקבלים טומאה הוא דאתא דכי מזה על דבר המקבל טומאה כשר המותר להזאה אבל על דבר שאינו מקבל טומאה אין כשר המותר להזאה ואית דגרסי איפכא ברישא ישנה ובסיפא לא ישנה דבתר כוונה אזלינן ולא בתר הזאה ובין אזלינן בתר הזאה בין אזלינן בתר כוונה משום דאדם המזה מיטמא מדכתב רחמנא (במדבר יט) על הטמא משום הכי מיפסלי המים שבאזוב דהא גלי רחמנא דעל הטמא הוא דחשיבה הזאה על העובד כוכבים ובהמה לא חשיבא הזאה והוה ליה כנושא מי הנדה דכתי' (שם) יכבס בגדיו ואפי' כי לא נגע במים שבאזוב דאין המים טמאים מ"מ נפסלה טבילת האזוב ומסתברא דגרסינן בסיפא אם יש באזוב ישנה מדקתני בתר הכי המים המנטפין כשרים משמע דעלה קאי והך משנה דלא כר"ע דאיהו מוקי ליה לקרא בפרק קמא דיומא (דף יד.) לענין מזה דעל טמא טהור ועל טהור טמא ואפילו תימצי לומר דלרבי עקיבא כיון דמוזה טמא מזה נמי טמא דנחשב כנושא מי חטאת מ"מ משמע מתני' דאדם דומיא דבהמה כגון אדם טהור המים כשרי' והמזה טהור:

המים המנטפין. שנופלין מן האזוב:

כשרין. כדקתני ישנה:

לפיכך הם מטמאין. דכל תורת מי חטאת עליהם:

משנה ד

מחלון של רבים. מטומאה דספק רשות הרבים ונמצאו המים פסולין דאיגלאי מילתא שלא היתה הזאתו הזאה:

פטור. מקרבן דספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור:
שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו. מתני' כרבי שמעון דסוף פרק שני דהוריות (דף ט.) והתם מפרש טעמא משו' דכתיב ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל מי שחטאו שוה ליחידים ומאי נינהו קהל ולא הוה מצי למימר משום דאשכחן בסוף פרק קמא דשבועות (דף יג:) מה בין ישראל לכהן ולכהן משיח אלא שדמו של פר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו אי משום הא לא איריא דהכי נמי אמרינן שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו דהתם מיירי במידי דלאו בר קרבן אבל מידי דבר קרבן לא מכפר כדפרישית התם לעיל יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף הא בר קרבן הוא:
מחליקין היו. כלומר כל כך היו שם מי הזאה שהיו מחליקין בהם בני אדם ואפי' הכי דורסין משום דאין מטמאין ורבותא נקט חלון של רבים דאע"פ שהזה על ספק טומאה ברה"ר חשיב נעשה מצותו: תניא בתוספתא [פי"א] טבל את האזוב לשם דבר שהוא ראוי להזייה והזה על דבר שהוא ראוי להזייה מים הנוטפין טמאין וכשרין להזות ואם יש באזוב ישנה (ס"א לא ישנה) לשם דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שאינו ראוי להזאה על העובדי כוכבים ועל הבהמה ועל עריבה של אבן המים הנוטפין טהורין ופסולין מלהזות ואם יש באזוב לא ישנה לשם דבר שאין ראוי להזאה והזה על דבר שהוא ראוי להזאה הואיל והתחלת טבילתו פסולה כך הזאתו פסולה וכן היה רבן גמליאל אומר למזה פרוש לאחריך שמא תטמא אמרו לו והלא מחליקין היו בפני חלון של רבים דורסין ולא נמנעין מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין:

משנה ה

בכנפו. באחד מראשי הקרדום:
טהור. האוחז בקרדום אע"פ שמי חטאת שיש בהן כדי הזייה מטמאין במשא הני לא מטמו דנעשו מצותן:
כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה. חוץ מזה שהאזוב בולע כדקתני בתוספתא ואפי' למ"ד בזבחי' בפ' התערובת (זבחים דף פ.) דאין הזאה צריכה שיעור ה"מ אגבא דגברא אבל במנא צריכה שיעור כדאיתא בפ"ק דיומא (די"ד.) ובפ"ק דנדה (דף ט.):

משנה ו

המזה באזוב טמא. כגון דלקטן לאכיל' כדתנן בפירקין דלעיל (מ"ח):
אם יש בו כביצה. דזהו שיעור אוכל לטמא אחרים:

והזאתו פסולה. משום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור שיהא המזה טהור והאזוב טהור:

אפי' הן מאה. כולם טמאין לחטאת דאין אומרים בחטאת זה ראשון וזה אחרון:

משנה ז

שנטמאו ידיו נטמא גופו. כמו כן הוא משנה בפרק אין דורשין (חגיגה דף יח:) והכא עיקר והתם אגב גררא נסבא: (הגה"ה שנטמאו אחוריו נטמא תוכו. תימא דבמסכת זבחים בפרק התערובת (זבחים דף עח:) גבי דלי שהוא מלא מי חטאת יטבילו עד שירבו המים על מי חטאת מוקי לה רבא בדלי שתוכו טהור וגבו טמא והיאך איפשר זה הא תנן הכא דנטמאו אחוריו נטמא תוכו ואין לחלק כלל בין גבו לאחוריו וי"ל דהכא במים מקודשין והתם במים שאינם מקודשין שלא החמירו בהן כדאשכחן לעיל בפ"ט (מ"ו) גבי מעביר בנהר ובספינה ובפי"ב (מ"א) גבי צמיד פתיל ואשכחן דקרו להו מי חטאת לעיל בפ"ט (מ"ד) דתנן החושב במי חטאת לשתותן והא דקאמר רבא בזבחי' (דף עט.) דמדינא סגי ליה בכל שהוא ורבנן הוא דגזרו דילמא חייס עלייהו ולא מטביל ליה אע"פ שאינם מקודשין נמי חייס עלייהו ומיהו לאביי דלא משני הכי אלא בדלי שכולו טמא צריך לאוקומה במקודשין דאם לא כן למה החמירו במילא מי חטאת יותר מבמילא מי רגלים אבל אי במקודשין ניחא דהחמירו לפי שהן אב הטומאה וחמירי משום קדושתייהו ולא בטלי אלא ברובא ומיהו באינם מקודשין נמי יש לפרש דהחמירו משום דאין זריעה להקדש כדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף לד:) וכ"ש למי חטאת ע"כ ההג"ה): תניא בתוספתא (פי"א) טהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו ואחורי לגין. לגין של חטאת שניטמא אוירו נטמא תוכו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו ואת המזה שאין אומרין בחטאת זה ראשון וזה אחרון אלא אפילו הן מאה כולן תחלה שאין מונין למי חטאת. עיסה שנעשית ע"ג חטאת ונגע השרץ באחת מהן אפי' הן מאה כולן תחלה שאין מונין לחטאת:

משנה ח

הזוג והעינבל חיבור. דאם הזה על אחד מהן חבירו טהור ובפרק במה אשה (שבת דף נח:) מייתי לה:

כוש של רובן. פי' בערוך שטווין בו אורבני והוא גמי היוצא מן המים ועושין ממנו מחצלאות:

לא על הכוש ולא על הפיקה. כלומר לא על זה לבדו ולא על זה לבדו דצריך להזו' על שניהם לפי שאינם חיבור. פיקה פירש בערוך ברטווי"ל בלע"ז שהנשים משימות בכוש

ואותו שטוות בו פשתן דרכו להיות מחובר בו כדתנן בפכ"א (מ"ה) דכלים הנוגע בפיקה עד שלא פירעה טמא משפירעה טהור כלומר עד שלא פירעה קודם שיתירנה:

עור של עריסה. עור שמשימים על עריסה של קטן כדתנן בפכ"ו (מ"ה) דכלים ודרכו להיו' מחובר בטבעו' הקבועין בעריסה העשויין כעין פיקות:

המלבנות. של כרעי המטה כדאשכחן בפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף סט.) והן של עץ שמניחין תחת כרעי המט' שלא ירקיבו מלחלוחית הקרקע והם חקוקי' והכרע נכנס בהן:

לא לטומאה. דאם נטמא זה לא נטמא זה:

ולא לטהרה. דאם הזה על זה לא הזה על זה:

הקדוחות. מלשון (חולין דף מה.) מקדח כשיד הכלי קטן ורוצין להאריכו נוקבין מקל אחד בראש עביו ומכניס בנקב יד הכלי ומהדקין אותו שלא יפול ובמקומינו יש קדירות של נחשת שיד קטן יוצא ממנו והוא חלול כעין ברזל של חצים ומכניסין באותו חלול חתיכה של עץ ונעשה יד לקדירה למושכה לצד האש ולהרחיקה:

חרוקות. פירש בערוך כמו (תהילים ל"ה:ט"ז) חרוק עלי שנימו. ויחרקו שן (איכה ב':ט"ז) וי"ל שאותו היד של כלים הוא של פרקים ויכפל לאחוריו: תניא בתוספתא [פי"א] כוש הארבלי חיבור לטומאה ולהזייה של פשתן ושל פקיע הרי זה לא יזה ואם הזה מוזה. כל ידות הכלים הבאות מבית האומן כגון יד המגל ויד הפכין חיבור לטומאה ולהזאה כל הכלים הקדוחות חיבור ור"י בן נורי אומר אף הרוק:

משנה ט

הסלים שבקנתל. פי' בערוך סלים עשויין להוליך בהם ע"ג החמור פירות או דבלים והן קשורין זה בזה ולחמור קורין בלשון ישמעאל קנתל:

מטה של טרבל. הם המוריגין דאמר בהקומץ רבה (דף כב.) ובפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כד:) מאי מוריגים אמר עולא מטה של טרבל מאי מטה של טרבל אמר רב יהודה עיזא דקורקסא דדיישא דישתא והוא כמין עז של ברזל שדשין בו תבואה:

קרן של כליבה. פי' בערוך מטה של מתים עושין לה קרן של ברזל לקשר המת שלא יפול:

וקרנים של יוצאי דרכים. פי' בערוך קרני בהמה או חיה שמוליכין עמהן יוצאי דרכים למלאות בהן מים לשתות בשביל שלא תשבר:

שלל של כובסים. דרכם לשלול הבגדים זה עם זה הקטן עם הגדול כדי שלא יאבד:

והבגד שהוא תפור בכלאים. שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוטי פשתן וסופו להפרד משום איסור כלאים וכן שלל כובסים סופו ליפרד ואפ"ה חיבור לטומאה ובריש

במה טומנין (שבת דף מח:) מייתי ברייתא דקתני בה חיבור עד שיתחיל להתיר והוה מצי לאתויי התם ממתני' אלא ברייתא ניחא ליה לאתויי משום דקתני עד שיתחיל להתיר:

משנה י

מיחם. קומקום של מתכת כדתנן בפ' כירה (שבת דף מא.) המיחם שפינהו: תניא בתוספתא [שם ע"ש] הצואה שעל כסא חיבור להזאה ואינה חיבור לטומא' דברי רבי יוסי הגלילי רע"א כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה הקומקומין חיבור לטומאה ולהזאה כיסוי המיחם המחובר לשלשלת בית שמאי אומרים כולו חיבור אחד הוא וב"ה אומרים הזה על המיחם הזה על הכסוי הזה על הכסוי לא הזה על המיחם א"ר יוסי אלו דברי בית שמאי ובית הלל אומרין כולן חיבור אחד הוא:

טומטום ואנדרוגינוס. מיפסלי משום ספק אשה ובפ' טרף בקלפי (יומא דף מג.) מוכיח דרבי יהודה דפוסל באשה לקדש ומכשיר בקטן כדתנן לעיל בפ"ה (מ"ד) לענין הזאה הוי איפכא דאשה כשרה להזות וקטן פסול ופריך התם ממתני' דלא פליג הכא רבי יהודה ומשני כיון דאמר מר כל הפרשה כולה משמע מוציא מידי משמע ומשמע ממילא פליג וקצת תימה מה נצרך לדקדק מזה הא בהדיא תניא בתוספתא [פי"א] הכל כשרין להזות חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהודה מכשיר בקטן רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר חרש שוטה וקטן שהזו ואחרים רואין אותן הזאתן כשירה:

מסעדתו כדמפרש בסיפא:

אוחזת לו במים. אפילו בשעת הזאה ולא מיבעיא בשעת טבילת האזוב וחשיב הזאה רבותא טפי מטבילה דקרא בטבילה כתיב והזאה ילפינן מטבילה דאיתקוש להדדי כדאמרינן בסוף פרק שני דמגילה (דף כ.) וביומא דרשינן בפ' טרף בקלפי (יומא דף מג.) וטבל במים איש טהור לרבנן איש ולא אשה טהור להכשיר הקטן לרבי יהודה איש ולא קטן טהור להכשיר את האשה:

משנה יא

טבל את האזוב ביום. טבילת אזוב במים והזאה תרווייהו בעינן ביום כדדרשינן בספ"ב דמגילה (דף כ.) ולא טובלין ולא מזין אלא ביום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ואיתקש טבילה להזאה דכתיב (שם) ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל הכלים ובקונטרס פי' שם דבטבילת גופו איירי דאיתקש להזאה דכתיב (שם) בסיפא ורחץ במים והא דתנן הכא דהוא לעצמו טובל בלילה ומזה ביום דשתי טבילות יש אחת קודם הזאה כדי לקבל הזאה כמו שאפרש

וההיא כשרה בלילה אבל טבילה שאחר הזאה לטהר מטומאתו שיש אחריה הערב שמש אינה כשרה אלא ביום ואינה אלא אחר הזאה כדתניא בספרי ורחץ במים וטהר בערב מה תלמוד לומר מפני שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא תלמוד לומר וחטאו ביום השביעי ואחר כך יכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב וקצת קשה לפירוש הקונטרס דלמה לי למילף ההיא טבילה מהזאה והא בהדיא כתיב (במדבר יח) ורחץ במים וטהר בערב שמע מינה דטבילה ביום היא ומיהו יתכן שטובל בלילה והערב שמש אחר כן ובהדיא משמע בירושלמי דמגילה בטבילת אזוב איירי דגרסינן התם ולא טובלין ולא מזין דכתיב וטבל והזה מה הזייה ביום אף טבילה ביום וכן נראה דבההיא דלא טובל אלא ביום לא אשכחן פלוגתא ובפרק קמא דיומא (דף ח.) פליגי ר' מאיר ור' יוסי אי מקשינן הזאה לטבילה לענין הזאה בזמנה מצוה ומאן דלא מקשי הזאה לטבילה לענין מצוה הוא הדין נמי דלא מקיש לענין ביום אבל אי בטבילת האזוב איירי ניחא והא דתני רבי חייא בפ"ק דיומא (דף ו:) זב וזבה בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום ההוא ביום לאו למימרא דלא מהני בלילה שלאחריו והרי זב וזבה משעבר שביעי שלהם טובלין בין ביום בין בלילה דהא כל הנשים ספק זבות נינהו וטובלות בלילה ובפרק בתרא דנדה (דף סז:) קאמר רבי שמעון אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק וטבילתן ביום דקתני למעוטי לילה שלפניו ולמעוטי נמי דלא הויא כנדה ויולדת דאין צריכין להמתין עד ליל שלאחריו אבל הנהו דחשיב במגילה (דף כ.) אמרינן במנחות בסוף פ' רבי ישמעאל (מנחות דף עב.) דאם בלילה היא לא:

אבל הוא לעצמו טובל בלילה ומזה ביום. אומר רבינו תם דהך טבילה לאו ליטהר מטומאתו דההיא בתר הזאה כתיבא אלא כדי לקבל הזאה וכדבריו משמע בתוספתא וכן הא דאמרי' בפרק (הערל) [החולץ] [דף מו:] וגמירי דאין הזאה בלא טבילה מפרש כמו כן ר"ת דהיינו קודם הזאה ובכל הזאות קאמר בין בהזאות דמים בין בהזאת מי חטאת והכי נמי אמרינן בפרק שני דכריתות (דף ט.) מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים משמע טבילה קודם הזאה ואותה טבילה כשרה בלילה:

משעלה עמוד השחר כשר. דמשם ואילך הוי יום כדנפקא לן בפרק שני דמגילה (דף כ:) מדכתיב ואנחנו עושים במלאכה (חציים במלאכה) וחציים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים וכתיב והיה לנו הלילה למשמר והיום מלאכה: תניא לעיל בתוספתא [פי"א] ירד וטבל ועלה אם יש עליו שטף של מי גשמים והזה הזאתו פסולה ואם יש עליו משקה טופח הזאתו כשרה ר' יהודה אומר אם יש עליו משקה מרגליות והזה הזאתו פסולה. פי' של מי גשמים הם מי המקוה שנתקבצו בו מי גשמים ונעשה

מקוה וקבל בו הזאתו פסולה שבטלו מי גשמים את מי ההזאה לפי שאינן ראויין לנוח עליו: משקה מרגליות. דרך אדם כשעולה מן הטבילה עומדין עליו המים טיפין טיפין ודומין כמין מרגליות: